

ERVARING IS KENNIS

Een kwalitatieve studie over de ervaringen van kinderen met erbij horen en meedoen in het passend onderwijs.

Anna Horbach, Daniek Janssen, Sanne Knops & Mieke Kunnen

3 JUNI 2019

Ervaring is kennis

‘Een kwalitatieve studie over de ervaringen van kinderen met
erbij horen en meedoen in het passend onderwijs.’

Auteurs: Anna Horbach
Daniek Janssen
Sanne Knops
Mieke Kunnen

Docentbegeleider: Dr. Marieke Werrij

Opdrachtgevers: Dr. Barbara Piskur
Drs. Sarah Meusser

Juni 2019
Opleiding Ergotherapie
Faculteit gezondheidszorg
Zuyd Hogeschool te Heerlen

***“Education is the most powerful weapon which you can
use to change the world.”***

~ Nelson Mandela

Voorwoord

Wij, Anna, Daniek, Sanne en Mieke zijn vierdejaars studenten ergotherapie aan Zuyd Hogeschool te Heerlen. Met dit voorwoord leggen wij de laatste hand aan onze scriptie en hiermee sluiten wij onze slotfase van de opleiding, het afstuderen, af. Een moment waarin wij terugkijken op een periode met voor- en tegenslagen.

Gedurende deze periode zijn een aantal mensen cruciaal geweest om deze scriptie tot stand te brengen. Allereerst willen wij Marieke Werrij bedanken voor de fijne coachende begeleiding. Door middel van haar toegewijde werkhouding binnen het afstudeeronderzoek heeft zij ons vaak op het juiste pad geleid. Verder willen wij onze beide opdrachtgevers, Barbara Piskur en Sarah Meuser, bedanken. Zij hebben ons deze opdracht toevertrouwd.

Wij wensen jullie veel leesplezier.

Ondertekend,

Anna Horbach, Daniek Janssen, Sanne Knops en Mieke Kunnen

Heerlen, 03/06/2019

Samenvatting

Binnen dit onderzoek staan de ervaringen van kinderen tussen de vijf en acht jaar, binnen het passend onderwijs, centraal. Sinds 2014 is het de sociale plicht van het reguliere onderwijs om ieder kind, met of zonder speciale behoefte, toe te laten én passend onderwijs te bieden. In het passend onderwijs staan twee relevante begrippen op de voorgrond, namelijk participatie (mee doen) en belonging (erbij horen). Sinds de invoering van het passend onderwijs zijn een aantal onderzoeken uitgevoerd. Deze tonen aan dat er sprake is van een aantal factoren die de participatie en belonging negatief beïnvloeden. Vanuit veel invalshoeken worden verschillende voor- en nadelen genoemd met betrekking tot het passend onderwijs. Over de ervaringen van kinderen is echter nog weinig bekend. Een antwoord op deze vraag kan de participatie en belonging in de klas vergroten. De onderzoeksvraag luidt dan ook: *‘Hoe ervaren kinderen tussen de vijf en acht jaar oud, het erbij horen (belonging) en het meedoen (participatie), binnen het passend onderwijs?’*.

Om een antwoord te geven op de bovenstaande onderzoeksvraag is gebruik gemaakt van een beschrijvend fenomenologisch design. De data werd verzameld middels interviews aan de hand van foto's, bij vijf kinderen.

Uit de resultaten van de interviews bleek, dat de kinderen overwegend positieve ervaringen uiten met betrekking tot participatie en belonging en de hier bijbehorende thema's.

Vanwege het beperkte aantal is er echter kinderen geen sprake van saturatie en kan bij deze doelgroep geen gebruik gemaakt worden van een member-check. Hierdoor kan de betrouwbaarheid en volledigheid van dit onderzoek niet gegarandeerd worden.

Concluderend is gebleken dat meedoen en erbij horen, oftewel participatie en belonging, overwegend als positief werd ervaren door kinderen tussen de vijf en acht jaar binnen het passend onderwijs.

Op basis hiervan wordt aanbevolen dat er bij een vervolgonderzoek meer aandacht besteed wordt aan de werving van kinderen, het design, de dataverzamelmethode en de betrouwbaarheid van het onderzoek en dat een ergotherapeut ingezet kan worden om participatie en belonging binnen de klas te bevorderen.

Abstract

Pivotal in this research are the experiences of children between five and eight years old, within inclusive education. Inclusive education was introduced in 2014 in the Netherlands and is the social duty of mainstream education to offer every child, with or without a disability, an appropriate education.

Participation and belonging are two important key concepts, within Inclusive education. Research shows that there are factors which influence participation and belonging negatively. From different perspectives, pros and cons are described concerning inclusive education. There has been done little research concerning the experiences of children. An insight into these experiences could empower participation and belonging. The research question is: "How do children between five- and eight-years old experience belonging and participation within inclusive education?"

A descriptive phenomenologically research design had been used to answer this research question. The data has been collected through interviews on the basis of pictures, with five participants.

Results show that the participants express predominantly positive experiences with regard to participation, belonging and the corresponding themes.

However due to the lack of participants saturation did not occur, and member-checking is not possible with children between five and eight years old. Because of this, the trustworthiness and completeness cannot be guaranteed.

In conclusion, participation and belonging are experienced predominantly positive by the children between five and eight years old.

Based on this there has been made a recommendation that in follow-up research, there should be paid more attention to the gathering of participants, the research design, the method of data collection and the trustworthiness of this research. An occupational therapist can collaborate with a teacher to promote belonging and participation.

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Samenvatting	5
Abstract	6
Inhoudsopgave	7
1 Inleiding	8
2 Methodologie	12
2.1 Ontwerp	12
2.1.1 Werving	12
2.1.2 In- en exclusiecriteria	13
2.1.3 Steekproefgrootte	13
2.2 Dataverzameling	13
2.2.1 Methode van dataverzameling	14
2.2.2 Vorm van communiceren	14
2.2.3 Context en locatie	15
2.3 Data-analyse	15
2.4 Ethische overwegingen	16
2.4.1 Geïnformeerde toestemming	16
2.4.2 Anonimiteit en vertrouwelijkheid	16
2.5 Trustworthiness	16
3 Resultaten	18
3.1 Ervaringen met betrekking tot belonging en participatie	18
3.2 Persoonlijke factoren in relatie tot belonging en participatie	19
3.3 Omgevingsfactoren in relatie tot belonging en participatie	21
4 Discussie	23
4.1 Resultaten	23
4.2 Beperkingen	24
5 Conclusie	26
6 Aanbevelingen	27
7 Bijlagen	28
7.1 Bijlage 1: Toestemmingsverklaringen	28
7.2 Bijlage 2: De informatiebrochure	30
7.3 Bijlage 3: De brief naar de directie	32
7.4 Bijlage 4: De interviewguide	34
7.5 Bijlage 5: Pictogrammen	35
7.5.1 Pictogrammen jongen	35
7.5.2 Pictogrammen meisje	36
7.6 Bijlage 6: Voorbeeld codering	37
7.7 Bijlage 7: Axiale codes	39
7.8 Bijlage 8: Boomdiagram	40
7.9 Bijlage 9: Letts en Law lijst	43
8 Bibliografie	47

1 Inleiding

Ieder kind heeft recht op onderwijs. Het verdrag van de Verenigde Naties stelt dat personen met een beperking net zoveel recht hebben op onderwijs als ieder ander. Zij mogen niet gediscrimineerd worden. De overheid is verplicht een onderwijssysteem te ontwikkelen waaraan iedereen kan deelnemen. Ieder kind heeft recht op een passende onderwijsplek (United Nations, 2007) (Unicef, 2017).

Het is internationaal verplicht om het onderwijs inclusief in te richten, zodat de bovenstaande rechten behartigd worden. Inclusief onderwijs voorziet erin, dat ieder kind, ongeacht hem/haar mogelijkheden, een passende onderwijs plek krijgt op elk niveau (primair onderwijs, voortgezet onderwijs, beroeps- en hoger onderwijs). Inclusief onderwijs stimuleert participatie in de maatschappij, oefent rechtsbevoegdheid uit, een plek op de arbeidsmarkt en een adequate levensstandaard (Unicef, 2017). Inclusie speelt dus een belangrijke rol in het onderwijs.

Om binnen het onderwijs meer inclusie te creëren, is de wet passend onderwijs in Nederland ingevoerd (Rijksoverheid, 2019). Door middel van een samenwerkingsverband tussen reguliere scholen en speciaal onderwijs wil de overheid voor ieder kind een passende onderwijsplek creëren. Binnen deze samenwerking wordt bepaald of een kind naar het regulier onderwijs kan of intensievere begeleiding nodig heeft. Iedere school dient ondersteuning op maat te bieden. Hierin zijn de mogelijkheden en de onderwijsbehoefte van het kind bepalend en niet de beperkingen (Rijksoverheid, 2015).

Het hierboven beschreven samenwerkingsverband werkt aan de hand van een ondersteuningsplan waarin de basisondersteuning op alle scholen in de regio wordt vastgesteld, extra ondersteuning wordt geregeld en budget voor extra begeleiding verdeeld wordt over de scholen binnen een regio. Om de kwaliteit te waarborgen, controleert de Onderwijsinspectie deze samenwerking (Rijksoverheid, 2019).

Zoals beschreven, is inclusie een belangrijk begrip binnen het passend onderwijs. Inclusie betekent dat mensen volwaardig kunnen deelnemen aan een samenleving, ongeacht de beperkingen. In een inclusieve samenleving zijn de omgeving en de voorzieningen toegankelijk en kan iedereen hiervan zelfstandig gebruik maken. Inclusie bestaat uit een aantal kernbegrippen, namelijk participatie, belonging, attendance en involvement (Coalitie voor inclusie, 2018). Het is van belang om eerst een eenduidige definitie aan deze kernbegrippen, te geven, zodat duidelijk is wat deze begrippen inhouden wanneer hier binnen dit onderzoek over wordt gesproken.

Participatie bestaat volgens Imms uit twee deelaspecten, namelijk attendance en involvement. Attendance is het letterlijk aanwezig zijn, wat vastgesteld kan worden door te meten hoe vaak iemand aanwezig is. Involvement is de mate waarin iemand betrokken is bij hetgeen waar hij/zij bij aanwezig is. Dit hangt af van iemands motivatie, doorzettingsvermogen en sociale connectie (Imms, 2015). Participatie is dus zowel een objectief, als een subjectief begrip. Het gaat namelijk om het gevoel dat iemand heeft en het letterlijk aanwezig zijn (Eriksson, 2007). Participatie is zeer belangrijk voor de ontwikkeling van het kind, omdat het niet alleen leren stimuleert, maar ook de gezondheid en het welzijn (Imms, 2015). Naast participatie, is belonging ook een belangrijk aspect binnen inclusie.

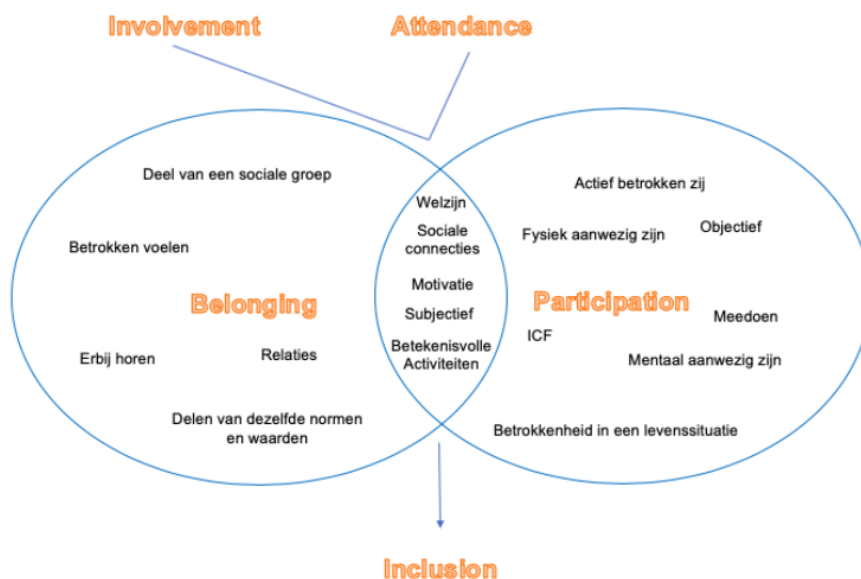
Belonging wordt omschreven als emotionele hechting, het thuis voelen en het veilig voelen. Binnen het artikel. Belonging is een ervaring over het weten waar en bij wie je hoort. Dit is een integraal onderdeel van het menselijk bestaan (Yuval-Davis, 2006). Ook beschrijft Yuval-Davis de politics rondom belonging. Hierbinnen worden drie analytische niveaus van belonging omschreven. Het eerste niveau draait rondom individuen, het tweede niveau draait rondom sociale relaties en het derde niveau draait rondom ethiek en politieke waardesystemen. Hiermee kunnen mensen hun eigen en andermans belonging beoordelen. De verschillende niveaus hangen samen maar kunnen niet herleid tot elkaar gereduceerd worden (Yuval-Davis, 2006).

Wilcock beschrijft belonging als het gevoel van behoren tot een groep. Bijna alle handelingen die een mens uitvoert staan in relatie tot andere mensen en dit bevordert relaties

(Willcock, 2015). Het zichzelf aansluiten bij anderen of het delen van dezelfde waarden bevordert belonging (Wilcock, 2002). Kinderen behoren eerst tot een gezin, een buurt en hierna tot een culturele groep of een nog bredere samenleving. Deze context kan zich ook binnen de school bevinden. Het gevoel om erbij te horen, zal in de schoolse context een belangrijke factor zijn bij het tot stand komen van hoge verwachtingen en van betrokkenheid bij schoolse taken en relaties (Goodenow, 1993). Belonging erkent de afhankelijkheid die kinderen hebben bij relaties, om hun identiteit te kunnen definiëren. Vooral in de vroege kinderjaren, maar ook gedurende het verdere leven, zijn relaties cruciaal voor het gevoel van belonging. Dit begrip staat namelijk centraal in het vormen van wie het kind is en wie het kan worden (Peers, The meanings of belonging: Revisiting the theory of 'belonging, being and becoming' in the Australian Early Years Learning framework, 2018).

Binnen dit onderzoek wordt voornamelijk de nadruk gelegd op participatie en belonging, aangezien dit momenteel de meest belangrijke begrippen zijn binnen het (passend) onderwijs (Rijksoverheid, 2019). Er is echter sprake van een wisselwerking en een onlosmakelijk verband tussen de hierboven beschreven begrippen. Om dit overzichtelijk te maken, zijn de verbanden visueel gemaakt binnen het onderstaand model. Involvement en attendance stimuleren en zorgen voor participatie. De begrippen participatie en belonging hebben grote invloed op elkaar. Beide begrippen kunnen echter ook op zichzelf staan. Men kan participeren in een groep maar niet het gevoel hebben erbij te horen (belonging). En men kan gevoelsmatig ergens bij horen maar niet participeren.

Binnen de hieronder weergegeven ballonnen worden de begrippen in kernwoorden omschreven. Waar de ballonnen elkaar overlappen, worden kernwoorden omschreven die beide begrippen omvatten. Wanneer een persoon voldoet aan de kenmerken van beide begrippen, zal inclusie plaatsvinden (zie figuur 1).

Figuur 1: wisselwerking kernbegrippen inclusie

In de afgelopen vijf jaar is veel onderzoek verricht naar passend -en inclusief onderwijs. Uit deze onderzoeken blijkt dat exclusie, pesten, afwijzing, stigmatisering en onttrekking nog steeds een rol spelen binnen het inclusief onderwijs. Dit wordt op de scholen als de grootste uitdaging gezien binnen het actuele onderwijs. (Rijksoverheid, 2019).

Binnen het artikel van Sue Roffey wordt onderzoek gedaan naar de impact van belonging op het welzijn van het kind en zijn/haar omgeving. Hoewel tegenwoordig steeds meer toegewerkt wordt naar inclusief onderwijs, blijkt dat het uitoefenen van discipline door docenten en het behalen van goede cijfers, nog steeds als standaard geldt voor een goede reguliere school. Kinderen die moeite hebben met leren en niet aan de verwachtingen van de

school kunnen voldoen, worden bestempeld als “ongeschikt”. Deze kinderen worden geacht om zich aan te passen of het reguliere onderwijs te verlaten (Roffey, 2013).

Daarnaast wordt in dit artikel beschreven hoe er binnen het huidige onderwijs gewerkt kan worden aan het creëren van inclusie en belonging. Gesteld wordt dat studenten ondersteund moeten worden bij het herkennen en identificeren van hun sterktes. De kinderen moeten omringd worden door professionals, die hun kwaliteit en potentie centraal stellen en niet hun gebrek aan vaardigheden. De studenten moeten zich erkend, verwelkomd, gewaardeerd en geïncludeerd voelen. Dit artikel stelt dus dat hoewel de visie steeds meer op inclusief onderwijs ligt, dit in de praktijk nog niet overal wordt uitgevoerd. Echter zijn er wel tools om belonging en inclusie te vergroten zoals hierboven beschreven (Roffey, 2013).

Zoals benoemd speelt naast belonging, participatie ook een grote rol binnen het inclusief onderwijs. In het onderzoek van Roger Slee en Julie Allen worden observaties uitgevoerd binnen het inclusief onderwijs en de hierbij behorende relatie met participatie. Uit dit onderzoek blijkt dat inclusief onderwijs moeilijk optimaal te realiseren is. Het huidige onderwijs veroorzaakt barrières, die de participatie van sommige kinderen in gevaar kan brengen (Slee, 2011).

Ook uit het artikel “*Barriers and Facilitators to Inclusive Education*” blijkt dat er een aantal barrières aanwezig zijn, die participatie van kinderen met een beperking, binnen het onderwijs, belemmeren. Fysieke barrières, zoals stoepen, zware deuren en drempels, belemmeren volledige participatie. Daaropvolgend worden barrières met betrekking tot attitude benoemd, zoals ongepaste opmerkingen, gebrek aan kennis en onbeschoft gedrag. Dit werd door kinderen en ouders gezien als de grootste belemmering. Dit onderzoek stelt dat er nog meer gewerkt moet worden aan het creëren van integratie en inclusie van individuen met een beperking (Pivik, 2002).

Uit de bovenstaande beschreven onderzoeken blijkt dat inclusief onderwijs nog niet optimaal geïmplementeerd is. Belonging en/of participatie zijn niet altijd aanwezig of worden bemoeilijkt. Het is van belang dat hier meer onderzoek naar wordt gedaan, zodat het inclusief onderwijs verbeterd wordt. Dit kan vanuit verschillende invalshoeken gedaan worden. Een invalshoek waar nog weinig onderzoek naar gedaan is, is de doelgroep kinderen. Het belichten vanuit dit perspectief kan een belangrijke bijdrage leveren aan de ontwikkeling en verbetering van inclusief en passend onderwijs.

De hierboven beschreven doelgroep staat centraal binnen dit onderzoek. In samenwerking met de opdrachtgevers worden de ervaringen van kinderen over het passend onderwijs in kaart gebracht. De opdrachtgevers van dit onderzoek zijn een onderdeel van de onderzoeksgroep NordForsk. NordForsk is een project wat inclusie van kinderen in onderwijssettings wil promoten in Nederland, Finland, Noorwegen, Zweden en IJsland. Binnen dit project bestaat er een partnerschap tussen docenten, kinderen, ouders, andere professionals en onderzoekers. Dit onderzoek maakt deel uit van het partnerschap binnen NordForsk.

Zoals benoemd worden de ervaringen van kinderen geïnventariseerd. Dit is belangrijk, omdat er dan een alomvattend beeld van het passend onderwijs gevormd kan worden. De leeftijdscategorie werd afgebakend naar kinderen tussen de vijf en acht jaar. Het onderzoek richt zich op deze leeftijd, aangezien kinderen dan voor het eerst in aanraking komen met het passend onderwijs. De voorkeur gaat uit naar het inventariseren van ervaringen van kinderen met een jonge leeftijd, zodat eventuele verbeteringen aangebracht kunnen worden aan het begin van hun schoolcarrière.

Met de bovenstaande informatie is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

“Hoe ervaren kinderen tussen de vijf en acht jaar oud, het erbij horen (belonging) en het meedoen (participatie), binnen het passend onderwijs?”

Met de uitkomst van dit onderzoek en de andere lopende projecten vanuit NordForsk, wordt getracht door middel van aanbevelingen, verbeteringen aan te brengen in de praktijk van het inclusieve onderwijs op internationaal niveau.

De onderzoeksvraag past goed bij het ergotherapeutische kader van waaruit dit onderzoek geschreven wordt. Allereerst volgt een definitie van Ergotherapie:

“Occupational therapy is a client-centered health profession concerned with promoting health and well-being through occupation. The primary goal of occupational therapy is to enable people to participate successfully in the activities of everyday life. Occupational therapists (OTs) achieve this outcome by enabling people to do things that will enhance their ability to live meaningful lives or by modifying the environment to better support participation.” (World Federation Occupational Therapy, 2019)

De bovenstaande beschreven definitie stelt dat participatie een grote rol speelt binnen de ergotherapie, net zoals binnen het passend onderwijs. Participatie wordt vanuit een ergotherapeutisch standpunt gezien als een sterk subjectief aspect. Het wordt ook wel omschreven als “een persoonlijke ervaring van betrokkenheid in een levenssituatie door activiteiten uit te voeren en/of deel uit te maken van de context.” (Veldea, 2010). Ergotherapie komt steeds meer terug in het onderwijs, onder andere door partnering for change. Hierbij werken een leerkracht en een ergotherapeut samen om de participatie van het kind in de klas te vergroten.

2 Methodologie

2.1 Ontwerp

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden werd gekozen voor een beschrijvend fenomenologisch design. Fenomenologie is een studie die reflecteert op een pre-reflectieve of geleefde ervaring (Manen, 2016). Met behulp van fenomenologie probeert men aan te tonen hoe onze ervaringen zoals we die beleven altijd door onze woorden, concepten en theorieën gecreëerd en gestructureerd worden. De waarde van fenomenologie is dat zij de nadruk legt op hoe de mens de wereld ervaart (Manen, 2016) (Moser, 2018).

Binnen dit onderzoek was er tijd om voldoende diepgang te creëren om een compleet fenomenologisch onderzoek uit te voeren. Hierdoor viel de keuze op een beschrijvend fenomenologisch onderzoek. Beschrijvend fenomenologisch onderzoek richt zich op het inventariseren en systematisch ordenen van wat zich voordoet op een bepaald gebied. Hierbij wordt niet gestreefd naar de ontwikkeling van een theorie of het formuleren van een hypothese (Baarda, 2018).

Het grote verschil tussen beide designs is, dat het beschrijvend fenomenologisch onderzoek op de oppervlakte blijft. Het onderzoekt de stand van zaken van een bepaald fenomeen. Binnen fenomenologisch onderzoek wordt een bepaald fenomeen tot in de diepte in kaart gebracht. In beide designs staat de mens en zijn of haar ervaringen centraal.

2.1.1 Werving

Binnen kwalitatief onderzoek gaat het niet om de kwantiteit van het aantal participanten, maar over de rijkheid van de informatie die wordt verzameld. Het aantal interviews is afhankelijk van het doel van het onderzoek en de context van de probleemstelling. Vaak is er onvoldoende tijd en budget om een groot aantal interviews uit te voeren. Dit geldt ook binnen een HBO-scriptie. Verzadiging kan hierdoor vaak geen uitgangspunt zijn. Verzadiging houdt in dat net zoveel interviews worden gehouden tot er geen nieuwe resultaten meer naar voren komen. Overigens treedt verzadiging over het algemeen op na vijf tot tien interviews (Baarda, 2018). De interviews in dit onderzoek zijn bedoeld om de kennis over het onderwerp te vergroten, dus wat zijn de ervaringen van kinderen met passend onderwijs (Feijt, 2017) (Scholl, 2014).

In dit kwalitatieve onderzoek gingen de opdrachtgevers een samenwerking aan met het lectoraat de Nieuwste Pabo, waardoor contact werd gelegd met één Pabo-student. Middels deze samenwerking werd toestemming verkregen om interviews af te nemen binnen de school waar de Pabo-student stageliep. Dit was een middelgrote school in Zuid-Limburg. De Pabo-student liep stage in groep drie, daarom vond de werving binnen deze klas plaats.

De ouders van de kinderen tekenden een door de onderzoekers opgestelde verklaring, waarin zij toestemming gaven dat hun kind aan het onderzoek mocht deelnemen, zie bijlage een. Dit werd door de participerende pabo-student geregeld. Bij deze toestemmingsverklaringen zat een informatiebrochure voor de ouders, om hen meer informatie over het onderzoek te verschaffen, zie bijlage twee. Vervolgens is ook een brief naar de directie van de betreffende school opgesteld met meer informatie over het onderzoek, zie bijlage drie. Om het onderzoek binnen de school te mogen uitvoeren was dus toestemming nodig van de school, de ouders en de directie. Van alle drie de partijen werd toestemming verkregen.

De steekproefgrootte kon van tevoren niet worden vastgesteld, omdat deze afhankelijk was van de respons van de ouders van groep drie. Binnen de geselecteerde klas hebben twee ouders de toestemmingsverklaringen getekend. Hierdoor was het noodzakelijk om in het eigen netwerk én het netwerk van de opdrachtgevers naar meer kinderen te zoeken, die deel konden nemen aan het onderzoek. Er werden nog drie kinderen op twee andere scholen geworven.

Ook hun ouders tekenden een toestemmingsverklaring en kregen een brochure. Hierdoor vonden de interviews, aan het einde van het wervingsproces op drie scholen plaats.

2.1.2 In- en exclusiecriteria

Binnen de steekproef zijn verschillende strategieën bruikbaar. In dit afstudeeronderzoek werd gekozen voor een selecte steekproeftrekking doormiddel van de sampling strategie: gemakssteekproef.

Het selecteren van de kinderen werd beperkt door de praktische beschikbaarheid (Tubbing, 2014). De onderzoekers waren immers afhankelijk van de toestemmingsverklaringen die door de ouders of voogd getekend diende te worden. Pas dan mocht het kind participeren binnen het onderzoek.

Voorafgaand aan deze steekproef werden een aantal in- en exclusiecriteria opgesteld waaraan de kinderen moesten voldoen. In tabel 1 worden deze criteria benoemd.

Inclusiecriteria	Exclusiecriteria
De participanten zijn kinderen tussen de vijf en acht jaar oud.	Wanneer een kind niet in staat geacht wordt door de docent om deel te nemen aan het onderzoek.
De kinderen zijn in staat om een fototoestel te bedienen.	
De kinderen begrijpen en spreken de Nederlandse taal.	

Tabel 1: In- en exclusiecriteria

In de bovenstaande tabel staat beschreven dat de participerende kinderen tussen de vijf en acht jaar oud dienden te zijn. Zoals eerder benoemd in de inleiding werd voor deze leeftijdscategorie gekozen, omdat kinderen dan voor het eerst in aanraking komen met het passend onderwijs. Aan eventuele verbeteringen kan dan aan het begin van hun schoolcarrière worden begonnen.

Om de ervaringen van de kinderen in kaart te brengen, werden interviews afgenomen aan de hand van foto's, het zogenaamde foto-interview. Daarom zijn twee criteria benoemd die noodzakelijk zijn om het interview af te kunnen nemen. Ten eerste dat de kinderen een fototoestel konden bedienen en ten tweede de Nederlandse taal beheersten. Als de kinderen niet aan deze voorwaarden voldeden, kon het interview simpelweg niet afgenomen worden.

2.1.3 Steekproefgrootte

Na afloop van het wervingsproces werden uiteindelijk vijf kinderen geworven, die ieder éénmaal geïnterviewd werden. Dit vond plaats op drie verschillende scholen binnen het reguliere onderwijs. Om een transparant beeld te schetsen, werden de participerende kinderen beschreven. De participantengroep bestond uit drie jongens en twee meisjes. De leeftijden van de kinderen liepen uiteen. Drie kinderen waren acht jaar, een kind zeven en een kind zes jaar oud. Een kind werd geïnterviewd op een basisschool in Noord-Limburg, de andere kinderen op twee basisscholen in Zuid-Limburg.

Een kind van zes jaar oud werd geworven vanuit de kenniskring van een onderzoeker. De andere kinderen hadden geen relatie met de onderzoekers.

2.2 Dataverzameling

2.2.1 Methode van dataverzameling

Zoals werd beschreven in de inclusiecriteria en exclusiecriteria werd gekozen voor het afnemen van interviews aan de hand van het maken van foto's, een zogenaamd foto-interview. Het argument om hiervoor te kiezen, was dat kinderen aan de hand van foto's hun leefwereld duidelijk kunnen maken. Ook kan het maken van foto's als activiteit dienen om het gesprek binnen de interviews op gang te laten komen of te houden. Daarnaast is dit ook de methode die in het internationale onderzoek NordForsk wordt gehanteerd, waar dit onderzoek deel van uitmaakt.

Kinderen kunnen aan de hand van het maken van deze foto's hun leefwereld duidelijk maken. Andere positieve aspecten van het maken van foto's tijdens het interview zijn (Barriage, 2018) (Kanagasabai, 2017) (Flanagan, 2017) (Fargas-Malet, 2010):

- Een tablet/ telefoon/ camera is gemakkelijk te hanteren;
- Foto's maken is motiverend;
- Een foto-interview stelt het kind in de positie om expert te zijn;
- Een goede manier voor kinderen die minder communicatief zijn;
- Het kind kan perspectieven geven waar de onderzoeker niet aan heeft gedacht;
- De activiteit is leuk en relaxend;
- Het foto-interview laat duidelijk zien wat belangrijk is voor kinderen.

Voorafgaand aan de interviews werd een dagdeel meegelopen in de klas, zodat de kinderen bekend oftewel vertrouwd werden met de interviewers en zich hierdoor mogelijk opener zouden opstellen tijdens het interview, zodat er meer gegevens verkregen konden worden.

Het was van wezenlijk belang dat de kinderen, tijdens het interview, niet beperkt werden in hun antwoordmogelijkheden. Echter was enige vorm van structuur wel gewenst voor de interviewers. Om deze reden werd gekozen voor een semigestructureerd interview. Dit betekende dat de vragen en/of antwoordopties niet van tevoren vastlagen, maar de onderwerpen wel (Noordhof, 2017).

De interviews werden gestructureerd met behulp van een interviewgide. In deze interviewgide stonden topics en voorbeeldvragen beschreven. De topics waren: persoonlijk, context en relaties. De topics zijn gebaseerd op de eerste twee niveaus van politics of belonging: individuen en sociale relaties (Yuval-Davis, 2006). Voor het topic context werd gekozen, omdat de omgeving een belangrijke rol speelt, in de ervaring van het kind omtrent het passend onderwijs (Hees, 2011). De volledige interviewgide is terug te vinden in bijlage vier.

Om de interviewgide op te stellen, is allereerst een conceptversie van de interviewgide gemaakt. Deze is vervolgens verfijnd in samenwerking met de opdrachtgevers, zodat deze goed aansloot op de interviewgide die gebruikt werd binnen het internationale onderzoek van NordForsk.

Voorafgaand aan de interviews werd een pilot gehouden met één kind. Aan de hand van deze pilot is de interviewgide getoetst en verder aangepast op basis van verbeterpunten die naar voren kwamen. Voor de pilot werd een kind geworven vanuit de kenniskring van één van de onderzoekers. De pilot vond plaats in de thuisomgeving van het kind. Tijdens de pilot kwam naar voren dat niet alle vragen helder waren, zoals onder andere de vraag of het kind zich wel of niet in de klas thuis voelde. Deze vragen bleken te abstract te zijn. Ook zijn naar aanleiding van de pilot nieuwe vragen toegevoegd, zoals "Ben je wel eens boos/verdrietig etc."

2.2.2 Vorm van communiceren

Om van kinderen betrouwbare gegevens te verkrijgen, moest met een aantal aspecten rekening gehouden worden. Het was van belang om een actieve houding uit te stralen en om te communiceren op het niveau van de kinderen.

Tijdens de interviews was het belangrijk dat gebruik gemaakt werd van non-verbale communicatie, zoals bijvoorbeeld: oogcontact, knikken en “mmm”. Daarnaast was verbale communicatie ook van belang om het verhaal van het kind te kunnen stimuleren.

Gedurende het afnemen van de interviews werden voornamelijk open vragen gesteld, zodat de antwoorden duidelijk in beeld gebracht konden worden. Daarbij komt dat het beantwoorden van open vragen voor kinderen in de leeftijdscategorie van vijf tot en met acht jaar erg moeilijk is. Zij hebben moeite met het onder woorden brengen van gevoelens en gedachten. Gesloten vragen stellen kinderen meer op hun gemak. Hoe- en waaromvragen werden vermeden op het moment dat het bleek dat een kind niet taalvaardig genoeg was om deze vragen te beantwoorden (Delfos, 2016). Woorden als “wauw!” “leuk!” en “cool!” zijn tijdens de interviews zo weinig mogelijk gebruikt, om te voorkomen dat de kinderen gewenste antwoorden gaven (Fargas-Malet, 2010).

Daarnaast werd door de interviewers een workshop creatief denken gevolgd, waar de vraag behandeld werd hoe de kinderen zich op hun gemak zouden voelen. Als resultaat van deze workshop zijn pictogrammen gemaakt, waarmee het stappenplan van de interviews visueel werden gemaakt voor de kinderen. Deze pictogrammen kunnen teruggevonden worden in bijlage vijf.

2.2.3 Context en locatie

Binnen het proces van data verzamelen was het van belang dat gekeken werd naar een passende locatie. De locatie kan namelijk van invloed zijn op de antwoorden die de kinderen geven tijdens de interviews. Wanneer kinderen in een klaslokaal zitten is het mogelijk dat zij de interviewer onbewust zien als een lerares. Hierdoor kunnen ze sociaal-gewenste antwoorden geven (Fargas-Malet, 2010). De interviews werden op verschillende plekken afgenomen. Aangezien de kinderen foto's maakten, werd het eerste deel van de interviews afgenomen in en rondom de school. Vervolgens werden de foto's met de interviewer en het kind besproken op de gang vlak voor het klaslokaal.

2.3 Data-analyse

Voor het analyseren van de interviews werd gebruik gemaakt van Conventional Content Analysis. Dit is een inductieve manier van analyseren, waarbij resultaten voortkomen uit verschijnselen. Hiervoor is gekozen, omdat een conventional content analysis past bij een design wat een fenomeen probeert te verklaren, zoals de emoties of ervaringen van mensen. Ook past deze manier van analyseren bij een onderwerp waar weinig tot geen onderzoek naar werd gedaan (Hsieh, 2005). Onderzoekers vermijden het vooraf opstellen van categorieën, zodat deze uit de verzamelde data naar voren kunnen komen. Aangezien dit onderzoek een fenomeen probeerde te verklaren over een weinig onderzocht onderwerp, sloot deze manier van analyseren goed aan (Kondracki, 2002). De volgende stappen zijn ondernomen binnen de data-analyse (Hsieh, 2005):

Allereerst werden de interviews afgenomen met behulp van een spraakmemo. Na de interviews werden de spraakmemo's en de foto's op figshare, een beveiligde omgeving, bewaard.

Ten tweede werden de interviews getranscribeerd door de betreffende interviewer. De interviews werden zelfs letterlijk getranscribeerd. Dit betekent dat alles werd uitgewerkt wat te horen was op de spraakmemo's, zoals bijvoorbeeld achtergrondgeluiden. De transcripties werden gecontroleerd door twee andere onderzoekers. Hierna werden alle transcripties, ter controle, nogmaals beluisterd en gelezen.

Ten derde werden de transcripties gecodeerd. Begonnen werd met open coderen, waarbij labels werden toegekend aan interviewfragmenten, waarbij zo dicht mogelijk bij de inhoud, van het fragment, werd gebleven. Dit werd gedaan door twee onderzoekers, terwijl de coderingen door alle onderzoekers werden gecontroleerd. Na het open coderen werd axiaal gecodeerd, waarbij categorieën werden gemaakt, waaronder de open codes werden geordend. Een voorbeeld van de codering staat in bijlage zes. Op basis van de interviews zijn

axiale codes opgesteld, die te vinden zijn in bijlage zeven. Om objectiviteit te borgen, zijn axiale codes meerdere malen en op verschillende manieren gecheckt. De axiale codes werden besproken met de docentbegeleider en opdrachtgevers. Vervolgens zijn de axiale codes nogmaals gecontroleerd bij het maken van het boomdiagram.

Ten vierde zijn er thema's opgesteld aan de hand van the politics of belonging en de gegevens uit de interviews (Yuval-Davis, 2006). De axiale codes zijn binnen deze thema's geordend. De thema's waren: persoonlijk, omgeving, meedoen en erbij horen.

Ten vijfde werd een boomdiagram opgesteld van de categorieën en subcategorieën. De hiërarchie in deze boomdiagram is gebaseerd op de begrippen die het dichtste bij belonging en participatie staan. Deze hiërarchie werd gezamenlijk door de onderzoekers opgesteld. Het boomdiagram is te vinden in bijlage acht.

Ten slotte werden de resultaten beschreven op basis van het boomdiagram. In deze resultaten werd gezocht naar een samenhang tussen de labels. Deze werden geanalyseerd en vervolgens werden de belangrijkste resultaten beschreven.

2.4 Ethische overwegingen

Voordat een onderzoek uitgevoerd mag worden, moet dit getoetst worden door een ethische commissie (Maastricht University, 2019). Een ethische commissie bepaalt of dit onderzoek wel of niet uitgevoerd mag worden. Echter is dit proces niet doorlopen, omdat dit onderzoek een onderdeel is van NordForsk. NordForsk heeft ethische toestemming gekregen, van een coördinator in Noorwegen, over alle onderzoeken die binnen deze onderzoeksgroep vallen.

2.4.1 Geïnformeerde toestemming

Bij kinderen jonger dan twaalf jaar is een ouderlijke toestemming verplicht. Deze toestemming kan op elk moment tijdens het onderzoek worden ingetrokken (De minister van Volksgezondheid, 1998). Een dubbele toestemming (ouders en kind) is volgens de wet niet verplicht maar wel aanbevolen. Door deze aanbeveling is het belangrijk dat de onderzoekers nagaan of het kind "vrijwillig" deelneemt aan het onderzoek en zich niet verplicht voelt. Door middel van een mondelinge verklaring voorafgaand aan het interview, is bij de participerende kinderen gecontroleerd of zij daadwerkelijk op 'vrijwillige' basis mee wilden doen aan het interview (Graham, 2013).

2.4.2 Anonimiteit en vertrouwelijkheid

Alle verzamelde gegevens (ruwe data) werden in een beveiligde digitale omgeving genaamd figshare bewaard. Deze gegevens waren enkel zichtbaar voor de onderzoekers en de opdrachtgevers. De audio opnames zijn opgeslagen op de laptops van de onderzoekers. Deze werden allemaal met een wachtwoord beveiligd.

Om de anonimiteit van de kinderen en de omgeving in het onderzoek te waarborgen, zijn gezichten op foto's en namen van de kinderen, omstaanders en andere kenmerkende eigenschappen tijdens het transcriberen onherkenbaar gemaakt. Door deze anonimiteit is het onmogelijk om informatie te identificeren of te achterhalen in onderzoeksrapporten (transcripties en foto's) (Ethical Research Involving Children , 2013).

2.5 Trustworthiness

Om de trustworthiness binnen een onderzoek te garanderen, kunnen verschillende aspecten toegepast worden. In deze paragraaf wordt toegelicht welke werden toegepast binnen dit afstudeeronderzoek (Letts, 2007).

Ten eerste is de transferability, oftewel generaliseerbaarheid, bestudeerd. Transferability is de mate waarin de resultaten overgedragen kunnen worden naar andere

contexten. De strategie die hiervoor gebruikt werd binnen dit onderzoek is thick description, door de context, setting en de participerende kinderen, uitgebreid beschreven.

Ten tweede is de dependability, oftewel de plausibiliteit/betrouwbaarheid, bekeken. Er is sprake van dependability als het analyseproces geaccepteerd wordt door de standaard. De standaard is het volledig documenteren van onderzoeksfases en acties, die binnen deze stappen werden ondernomen, zodat anderen het proces kunnen inzien, herhalen en beoordelen. Dit werd toegepast binnen dit onderzoek door het proces zo transparant mogelijk te beschrijven, zodat een andere onderzoeker dit nogmaals kan uitvoeren door enkel deze standaard te bestuderen.

Vervolgens werd de credibility, oftewel geloofwaardigheid, nader bekeken. Credibility is de mate waarin de resultaten een correcte interpretatie zijn van hetgeen wat de kinderen gezegd/gedaan hebben. Wegens de doelgroep en het tijdsbestek kan er niet gesteld worden dat de credibility gewaarborgd is. Echter is de credibility binnen NordForsk wel gewaarborgd door triangulatie. Hier wordt verder op ingegaan in de discussie.

Daaropvolgend werd reflexivity, oftewel de reflectiviteit, nader bekeken. Reflexivity is een reflectie over jezelf als onderzoeker en je invloed op de data. De strategieën die hiervoor werden gebruikt, waren een persoonlijke reflectie en het bijhouden van een dagboek. In de persoonlijke reflectie werd gereflecteerd op het interview wat de onderzoekers afnamen, doormiddel van de STARRT-methode. In het persoonlijk dagboek zijn alle aannames, die de onderzoeker voorafgaand en na het interview had, opgeschreven zodat deze het proces niet of zo min mogelijk beïnvloedde. De aannames waren dat de onderzoekers bevooroordeeld konden zijn over een kind omdat hij/zij een 'rugzakje' had, dat een kind de Nederlandse taal niet goed begreep doordat dit niet de moedertaal was en dat de onderzoekers bevooroordeeld werden over de effectiviteit van het passend onderwijs.

Hierna is een blik geworpen op de validity, oftewel de validiteit. Validiteit betekent dat dit onderzoek meet wat het moet meten. Om dit te waarborgen werd het juiste onderzoeksdesign en de juiste methode van dataverzameling gekozen. Het onderzoeksdesign en de dataverzamelmethode staan verder uitgewerkt in het ontwerp.

Verder werd de confirmability bestudeerd. Confirmability is het kunnen verzekeren dat de resultaten gevormd zijn door de kinderen en niet door de onderzoekers (Complete Dissertation, 2019). Confirmability werd gewaarborgd aan de hand van audit trial. Een audit trial is het proces waarbinnen de onderzoeker de dataverzameling, data-analyse en de resultaten detailleert beschrijft. (Complete Dissertation, 2019).

Ten slotte werd dit onderzoek getoetst aan de hand van de Letts en Law lijsten. Deze is ingevuld en te vinden in bijlage negen.

3 Resultaten

Zoals eerder benoemd, werden de open codes die aan het interview gegeven werden, gecategoriseerd onder axiale codes. Deze axiale codes waren: fysieke -en sociale omgeving, meedoen, erbij horen, keuze, beperkingen, oplossingsstrategieën, samenwerking, motivatie, interesse en waardering hebben voor. Deze axiale codes zijn onder de thema's persoonlijk, omgeving, meedoen en erbij horen geplaatst. De thema's zijn onderverdeeld in twee niveaus. Onder niveau een vallen erbij horen en meedoen en onder niveau twee vallen persoonlijk en omgeving.

Onder het thema persoonlijk vallen de axiale codes: interesse, waardering hebben voor, motivatie, oplossingsstrategieën en beperkingen in het meedoen. De axiale codes die onder het thema omgeving vallen zijn: samenwerking, sociale omgeving, fysieke omgeving, keuze, beperkingen in middelen en beperkingen in activiteiten.

Om een overzichtelijk beeld te schetsen werden de bovenstaande thema's ondergebracht in een boomdiagram (zie bijlage acht). Hieronder zijn de resultaten weergegeven.

3.1 Ervaringen met betrekking tot belonging en participatie

Binnen dit onderzoek werd het begrip participatie geformuleerd als 'meedoen' en belonging als 'erbij horen'.

Binnen het begrip meedoen, gaf het merendeel van de kinderen aan, dat zij een sterke vorm van meedoen in de klas ervaren. Zo vertelden de kinderen dat zij meedoen ervaren door middel van het spelen met vriendjes of vriendinnetjes. Dit kwam naar voren in interview vier waarin het kind zei: *"Daar kan ik ook tikkertje spelen of... Soms ook met heel veel mensen..."*. Hierop vroeg de interviewer aan het kind of ze het leuk vond om mee toe doen met zoveel mensen. *"Ja! Bijna de hele klas."*, zei ze.

Daarnaast gaven kinderen aan dat ze meedoen ook ervaren wanneer ze samen met anderen taken uitvoeren. In interview vier bevestigde het kind dat hij meedoen ervaart door goed zijn best te doen, te luisteren naar de juffrouw en de opdrachten te maken.

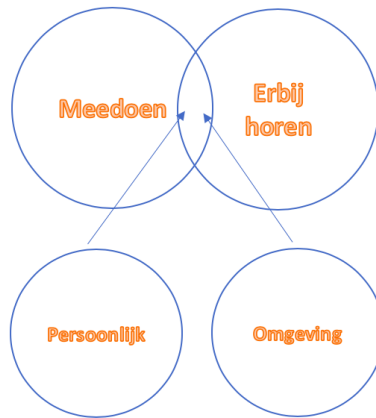
In interview twee gaf een kind echter aan dat hij belemmerd wordt in het meedoen. Op de vraag of hij goed kan leren ondanks de drukte in de klas, antwoorde hij: *"Uhm, nee niet echt."*. De ervaringen rondom participatie waren overwegend positief.

Vervolgens benoemden de kinderen, tijdens de interviews, een aantal factoren die bijdragen aan het gevoel van erbij horen. Op de vraag of de kinderen zich fijn -en thuis voelen in de klas, bevestigden vier van de vijf kinderen dat dit zo is. Een uitzondering hierop is het kind binnen interview twee. Op de vraag of het kind het gevoel heeft dat hij hier thuishoort, antwoordde hij na enige aarzeling: *"Mmm... nee."*

De hierboven genoemde vier kinderen gaven aan dat zij zich op het gemak voelen in de klas en het met vrienden spelen, ook bijdraagt aan het gevoel van erbij horen. Tevens kan deze ervaring tot stand komen door hulp te durven vragen aan klasgenoten, langer op school te willen blijven en samen met vriendjes of vriendinnetjes beslissingen te maken. Zo antwoordde het kind, tijdens interview vier, op de vraag of ze wel eens hulp vraagt aan een ander klasgenootje, als ze iets niet begrijpt, het volgende: *"Ja dit was..." (...)* *"Uhm gewoon tegen mij groepje vragen en als zij het ook niet snapt aan de juffrouw vragen."*. De kinderen gaven geen eenduidige ervaring aan, die het gevoel van erbij horen geeft.

Evenals de ervaringen met betrekking tot het meedoen, waren de ervaringen aangaande het erbij horen, overwegend positief.

Uit de interviews kwam naar voren dat de andere thema's (persoonlijk en omgeving) invloed hebben op deze twee kernbegrippen. De wisselwerking tussen deze begrippen wordt getoond in het onderstaande figuur.

Figuur 2: Figuur wisselwerking resultaten

3.2 Persoonlijke factoren in relatie tot belonging en participatie

Allereerst wordt het thema interesse in beschouwing genomen. Wat meerdere malen door de kinderen werd benoemd is dat hun interesses liggen bij leren en computers. In interview twee zegt het kind dat hij leren leuk vindt. Dit kwam voort uit de vraag om een cijfer aan school te geven:

Kind: "Uh een tien."

Interviewer: "Een tien?! En waarom is dat een tien?"

Kind: "Omdat ik altijd dingen leer die ik leuk vind."

Dezelfde vraag werd gesteld tijdens interview vijf. Het kind gaf hier het volgende antwoord:

Interviewer: "Jij mag de school een punt geven. Een tot tien... een is heel slecht, tien is heel goed..."

Kind: "Mag je ook negen doen?"

Interviewer: "Ja zeker, alles je mag... een geven, twee, drie..."

Kind: "Negen."

Interviewer: "Negen?"

Kind: "Oké, en waarom geef je een negen?"

Interviewer: "Omdat... uhm, omdat het leuk is."

Uit dit tekstfragment blijkt dat het cijfer gebaseerd is op de interesse voor school. Overige interesses zijn rekenen, lezen, knutselen, met blokken bouwen en met de lego spelen.

Uit een van de interviews kwam naar voren dat interesse bijdraagt aan de zin om naar school te komen. Wanneer het kind vakken moet uitvoeren die hij niet leuk vindt heeft hij minder zin om naar school te komen. Dit blijkt uit het volgende tekstfragment:

Interviewer: "...en als je opstaat 's morgens hé GV, heb je dan zin om naar school te gaan?"

Kind: "Uh... soms niet en soms wel."

Interviewer: "...en waar ligt het dan aan dat je soms wel zin hebt en soms niet?"

Kind: "... Dat... dat je soms... dat ik soms geen zin heb, omdat ik uh... ik uh... stomme dingen ga doen." (...) zoals rekenen en schrijven en spelling... dat vind ik een flop."

Interviewer: "En wat doe je dan als je geen zin hebt om naar school te komen... zeg je dat dan tegen papa en mama?"

Kind: *"Nee... nee dan...dan... dan doe ik het toch."*

Interviewer: *"En wil je... vind je het dan als je er eenmaal bent, is het dan goed of wil je zo snel mogelijk naar huis?"*

Kind: *"Uhm soms niet en soms wel."*

Interviewer: *"En ligt dat dan ook aan wat je hebt op die dag?"*

(Kind knikt)

Zijn interesses, in dit geval de vakken op school, dragen bij aan zijn zin om mee te doen.

Ook kwam tijdens de interviews het thema motivatie aan bod. Binnen het thema motivatie werd door de kinderen aangegeven welke interesses, consequenties en activiteiten hen motiveert. Zoals eerder benoemd, is school een interesse en draagt dit bij aan de motivatie om mee te doen. Dit werd in interview twee benadrukt door het kind dat aangaf dat hij liever langer op school wilde blijven.

De kinderen gaven aan dat ze motivatie krijgen door activiteiten, zoals bijvoorbeeld lezen en leren. Een kind gaf tijdens interview vier aan wat de motivatie is voor lezen. Wanneer de interviewer hiernaar vraagt, antwoordt zij: *"Ik wil het graag leren."*

Eveneens werden een aantal stellingen van kinderen gecategoriseerd onder de axiale code motivatie door consequenties. Hieronder vallen het vermijden van straf en de verplichting van de juffrouw. *"Dan ga ik toch naar school, want ik wil helemaal geen straf krijgen."* was het antwoord van het kind binnen interview twee op de vraag wat hij doet wanneer hij geen zin heeft om naar school te gaan.

Uit de antwoorden van deze kinderen bleek dat ze gemotiveerd zijn om mee te doen door de genoemde activiteiten, interesses en consequenties.

Daarentegen zijn interesses en activiteiten factoren die motivatie belemmeren. Een voorbeeld hiervan was, dat wanneer de interviewer in interview vijf ter bevestiging vraagt of het klopt dat het kind bouwen niet leuk vindt, antwoordde ze: *"Ja, want dat is voor jongens."* In interview een wordt aan een kind gevraagd waar het aan ligt dat hij soms wel en soms geen zin heeft in school, zijn antwoord luidt als volgt: *"... Dat... dat je soms... dat ik soms geen zin heb, omdat ik uh... ik uh... stomme dingen ga doen."* Daarnaast belemmeren het lang moeten opletten, saaie activiteiten en het lange stil zitten motivatie.

Toch bleek dat er in de interviews vaker gesproken werd over factoren die motivatie bevorderen dan belemmeren.

Daarnaast is 'beperking in het meedoen' een thema wat binnen de interviews terugkwam. In interview een werd aan het kind gevraagd of hij wel eens werd geholpen met taken die hij moeilijk vindt. Het kind antwoordde hierop: *"Mm ... soms wel"* (...) *"Niet zo heel vaak"*. Een ander aspect wat bijdroeg aan beperkingen in meedoen is het moeite met leren door drukte in de klas.

Ten slotte benoemden de kinderen binnen het thema 'oplossingsstrategieën', welke strategieën zij gebruiken om onprettige of ongewenste situaties op te lossen. Zo werden ook beperkingen in het meedoen, zoals hierboven beschreven, verholpen. Binnen 'beperkingen in meedoen' werd benoemd dat het krijgen van weinig hulp een beperking is. Echter werd als oplossingsstrategie genoemd dat ook hulp gevraagd kon worden aan de vrienden -en vriendinnengroep, waar een kind bij hoort. De interviewer vroeg bijvoorbeeld in interview vier of het kind wel eens naar vriendjes of vriendinnetjes toe ging wanneer zij zich minder blij voelde. Het kind antwoordde als volgt: *"Ja... Door gewoon zeg... door gewoon zeggen dat komt allemaal weer goed."*

Ook benoemden de kinderen oplossingsstrategieën met betrekking tot drukte in de klas. Een kind gaf binnen interview een aan dat hij in een andere ruimte ging zitten op het moment dat het te druk was in de klas, zodat hij goed kon blijven meedoen binnen de taak waar hij mee bezig was en deze kon afmaken.

Andere strategieën waren: doen alsof er niets aan de hand is, iets anders doen als iets niet beschikbaar is of hulp vragen of praten met de juffrouw. Dit werd benoemd toen de interviewer in interview vijf aan een kind vroeg wat zij gedaan had toen klasgenoten haar lastig vielen. Haar antwoord luidde: *"Gewoon naar de juffrouw gegaan."*

Verder gaven de kinderen aan dat ze bepaalde situaties oplossen door gewoon proberen door te gaan wanneer ze iets moeilijk vinden, ze weglopen van onprettige omstandigheden en hun grenzen aangeven. Een kind gaf binnen interview twee aan dat hij zijn grens op de volgende manier aangeeft: *"Hm...dan zeg ik: 'Stop hou op en dan loop ik weg.'"*

De kinderen hebben veel oplossingsstrategieën benoemd, die ervoor zorgen dat zij zo min mogelijk belemmerd worden in het meedoen.

3.3 Omgevingsfactoren in relatie tot belonging en participatie

Onder de subcategorie exclusie gaven de kinderen uiteenlopende stellingen aan. Zo werd gesproken over pesten, plagen en omgaan met alleen de meisjes in de klas. Toen binnen interview vier aan een kind gevraagd werd of alle kinderen mogen meespelen werd het volgende geantwoord: *"Als iemand me pest dan mag ze niet meer meespelen."* Het kind bepaalt zelf wie erbij hoort en wie niet.

Anderzijds werd aangegeven dat een kind zichzelf geëxcludeerd voelt. Dit blijkt uit het volgende citaat uit interview vier: *"Uhm... als ik... als ik buiten speel doet iemand mij slaan, dat vind ik niet zo leuk."*

Onder de subcategorie inclusie werd door de kinderen aangegeven dat andere kinderen altijd mogen meedoen als zij dit vragen, ook benoemde geïnterviewde vier dat zij zekerheid heeft op een beurt in de klas.

Kortom is er dus sprake van zowel in- als exclusie.

Een begrip wat vaker terugkwam in de interviews was de sociale omgeving. Deze bestond uit de sociale schoolomgeving (positief en negatief) en de sociale thuisomgeving (positief). Positief wil zeggen dat de omgeving het meedoen en het erbij horen bevordert. Negatief houdt in dat de omgeving het meedoen en het erbij horen belemmert. De positieve sociale schoolomgeving kwam in grote kwantiteit naar voren. De volgende aspecten werden door de kinderen benoemd: de juf is leuk en helpt goed, de hoeveelheid kinderen in de klas is fijn, de klas is leuk, iedereen mag met elkaar meespelen en het is fijn als het stil is in de klas.

Uit interview vijf blijkt dat de juffrouw bijdraagt aan een positieve sociale schoolomgeving. Het kind antwoordt namelijk op de vraag wat zij van de juf vindt: *"Zij is leuk, zij is grappig, ze maakt heel vaak...uhm...uhm...heel, heel, heel, heel vaak grapjes en ze uhm...uhm...ze doet, ze doet heel goed uitleggen"*.

Het meest genoemde aspect binnen de positieve sociale schoolomgeving is het bij een vrienden- of vriendinnengroep horen. Dit bestaat uit: het leren kennen van vrienden, het helpen of geholpen worden door vrienden, afspreken met vrienden, spelen met vrienden, met vrienden in een ander lokaal zitten en schoolwerk doen met vrienden. Een voorbeeld hiervan is het antwoord op de vraag in interview twee wat het kind zo leuk vindt aan zijn vrienden: *"Hm... dat ze vaak met me willen spelen."*

Naast de positieve sociale schoolomgeving werd ook gesproken over de negatieve sociale schoolomgeving. De kinderen benoemden de volgende aspecten die hen belemmeren in het meedoen en het erbij horen: drukte in de klas, plagen, pesten, onderlinge competitie, ongemak en het niet leuk vinden van jongens. Twee kinderen gaven een situatie aan waarin ze de sociale schoolomgeving als negatief ervaren:

"Uhm... als ik... als ik buiten speel doet iemand mij slaan, dat vind ik niet zo leuk." *"Uh... soms... doet ie mm met de expres met de z'n arm tegen mijn arm als ik aan het schrijven ben."*

Niet alleen de positieve sociale schoolomgeving kwam naar voren, maar ook de positieve sociale thuisomgeving. Thuis spelen met vriendjes en het meehelpen van de familie met huiswerk waren hierbij van belang. Op de vraag van de interviewer in interview een of het kind een extra opdracht liever thuis of op school uitvoerde, werd geantwoord: *"Thuis... thuis."* (...) *"Om... dat papa erbij is."*

Vanuit de kinderen kwam veel inbreng over de sociale omgeving.

De fysieke omgeving bleek ook een belangrijk onderwerp binnen de interviews. Ook de fysieke omgeving werd opgedeeld in een positieve school- en een positieve thuisomgeving. Onder positief wordt verstaan dat het meedoen en het erbij horen bevorderd wordt. Over de positieve fysieke omgeving zeiden de kinderen het volgende: een rustige plek is belangrijk, een plek om te lezen is fijn, versiering in de klas is fijn, niets wordt gemist in de klas, het schoolplein (buiten is leuk), de computers zijn leuk, vooraan zitten in de klas is fijn, de bibliotheek is leuk, de eigen plaats is fijn en lego is leuk. Zo benoemde een kind in interview drie wat belangrijk voor hem was: *“Op een rustig plekje.”*. In interview vijf gaf het kind aan wat haar favoriete plaats op school was: *“Hm... hier op dit plein.”*.

De fysieke thuisomgeving kwam kort aan bod. Hier werd benoemd dat één kind het liefst zo snel mogelijk naar huis wilde.

Ten slotte werden de thema's 'beperkingen in technische middelen' en 'beperkingen in activiteit' besproken. Het missen van middelen zoals technische snuffjes, het niet kunnen gebruiken van alle spullen en het thuis meer speelgoed hebben dan op school zorgt voor beperkingen. Wanneer gevraagd werd aan een kind of alle plekken en spullen, op school gebruikt konden worden, werd hierop geantwoord: *“Mm... niet alle.”*.

Ook werd de activiteit puzzelen als beperking genoemd. Eén kind gaf het volgende aan over de activiteit puzzelen: *“Omdat gewoon... ik vind dat gewoon niet zo leuk... omdat je dan goed na moet denken waar die puzzels moeten. En ik ben daar gewoon niet goed in.”*

Dit zijn alle beperkingen die genoemd zijn door de kinderen.

4 Discussie

4.1 Resultaten

Uit de bovenstaande resultaten komen de ervaringen van kinderen naar voren, binnen het passend onderwijs en wel binnen de thema's: erbij horen, meedoen, persoonlijk en omgeving.

Binnen het begrip meedoen, gaf het merendeel van de kinderen aan dat zij een sterke vorm van meedoen in de klas ervaren. Dit kwam naar voren door het sociaal contact in de klas, de inzet in de klas en het uitvoeren van taken. Moeite met leren vanwege de drukte werd eenmaal benoemd als een oorzaak voor het niet mee kunnen doen. De ervaringen wat betreft meedoen waren overwegend positief.

Wat betreft het gevoel van erbij horen, benoemden de kinderen een aantal factoren die hieraan bijdroegen. Het gevoel van erbij horen werd door de kinderen omschreven als het thuis voelen in de klas en interactie met vrienden of vriendinnen. Er was slechts één participant die aangaf zich niet thuis te voelen in de klas.

De thema's 'persoonlijk' en 'omgeving' hebben invloed op de ervaring van het erbij horen en meedoen.

De persoonsfactoren in relatie tot participatie en belonging beschrijven hoe het kind het passend onderwijs intrinsiek ervaart. De kinderen hebben hun ervaringen met betrekking tot interesse, motivatie, oplossingsstrategieën en beperkingen in meedoen met de interviewer gedeeld. Uit de resultaten bleek dat de interesses en motivatie van de kinderen ver uiteenliepen. Deze droegen bij aan het meedoen. Daaropvolgend werd aangegeven dat drukte in de klas als beperking in meedoen werd ervaren. De kinderen hadden hier veel oplossingsstrategieën voor, zoals hulp vragen of praten met de juf en grenzen aangeven. Het meedoen werd hierdoor zo min mogelijk belemmerd.

De omgevingsfactoren in relatie tot participatie en belonging zijn: samenwerking, sociale- en fysieke omgeving en beperkingen door middelen en activiteiten. Uit de interviews bleek dat binnen samenwerking zowel in- als exclusie plaatsvond. De kinderen gaven eenduidig aan dat er sprake was van inclusie, wanneer anderen mochten meespelen. Bij exclusie werden door de kinderen aspecten benoemd, zoals pesten, plagen en het uitsluiten van jongens. De kinderen mochten altijd meedoen met anderen en zelf bepalen wie erbij hoorde en wie niet.

Een begrip wat vaak terugkwam in de interviews was de omgeving. Hier werd onderscheidt gemaakt tussen een positieve en een negatieve omgeving. Positief bevordert het meedoen en erbij horen en negatief belemmert dit juist.

Onder positieve sociale omgeving benoemden de kinderen voornamelijk de interactie met vrienden, de juffrouw en de klasgenoten. Drukke in de klas, plagen, pesten, ongemak en onderlinge competitie werden benoemd als negatieve aspecten van de sociale omgeving. De positieve sociale thuisomgeving werd door de kinderen kort beschreven als het thuis spelen en het helpen door de familie met het huiswerk. De kinderen benoemden positieve aspecten van de fysieke schoolomgeving. Dit kwam onder andere tot uiting in het mooi vinden van de versiering in de klas, het leuk vinden van het schoolplein en/of een eigen plek hebben. Ook de fysieke thuisomgeving kwam kort aan bod. Een participant gaf aan dat hij na schooltijd het liefst zo snel mogelijk naar huis wilde.

Tot slot werd het missen van technologie in de klas genoemd als beperking in middelen. Het niet leuk vinden van een bezigheid als een beperking in activiteiten.

De gevonden resultaten werden naast de bestaande literatuur gelegd over inclusief onderwijs en het passend.

Tot op heden werd weinig onderzoek verricht naar de ervaringen van kinderen binnen het passend onderwijs. Wel is er veel literatuur te vinden over de effectiviteit van passend onderwijs en werd passend onderwijs bekeken vanuit andere invalshoeken, zoals onder andere vanuit het perspectief van docenten en ouders.

In Nederland vond een onderzoek plaats, waarin de sociale participatie van leerlingen met beperkingen in kaart werd gebracht. Hieruit kwam naar voren dat deze kinderen over het algemeen een voldoende gevoel van participatie ervaarden, totdat deze werd vergeleken met kinderen zonder beperkingen (Koster, 2010). Uit deze door M. Koster uitgevoerde studie bleek dus dat de participatie tot en met een leeftijd van acht jaar goed is bij zowel kinderen met als zonder beperking.

Hoewel dit afstudeeronderzoek geen onderscheidt maakte tussen kinderen met en zonder beperking, gaf dit onderzoek dezelfde resultaten met betrekking tot participatie als het onderzoek van M. Koster.

In twee studies met twintig tot dertig participanten werd bevonden, dat alhoewel kinderen met een beperking zich deel voelden van het sociale netwerk en velen zich toch evengoed alleen voelden (Pavri, 2000) (Pavri, 2001).

Binnen de ervaringen die de participanten van dit afstudeeronderzoek deelden, kwam geen gevoel van eenzaamheid naar voren. De participanten spraken over een positieve sociale omgeving.

Cuckle and Wilson geven aan dat jongeren positief zijn over vriendschappen en rolmodellen binnen reguliere relaties met leeftijdsgenoten, maar vriendschappen bleven gelimiteerd tot de schoolcontext (Cuckle, 2002). Ook de thuisomgeving was een thema binnen dit onderzoek. Hieruit bleek dat de participanten hun vriendschappen niet limiteerden tot de schoolomgeving maar dat vriendschappen ook een rol speelden in de thuisomgeving.

De resultaten van dit onderzoek werden vergeleken met de theorie in relatie tot belonging en participatie. Zoals in de inleiding beschreven, deelt Yuval-Davis belonging op in drie analytische niveaus: individuen, sociale relaties en ethische en politieke waardesystemen (Yuval-Davis, 2006). Binnen de thema's van dit onderzoek kwamen de omgeving en het individu duidelijk als belangrijk naar voren. Daarnaast kon het derde niveau gekoppeld worden aan de institutie passend onderwijs.

Het artikel van Peers geeft aan dat kinderen afhankelijk zijn van anderen en dat zij hun identiteit enkel kunnen vormen op basis van het hebben van relaties. Ook hier komen de thema's eigen identiteit en het belang van relaties naar voren (Peers, 2018). Dit werd bevestigd bleek uit de resultaten van het afstudeeronderzoek.

De resultaten van dit afstudeeronderzoek bleken dus op enkele punten overeen te komen met de resultaten van andere onderzoeken. Ook kwamen nieuwe bevindingen naar voren, zoals het resultaat dat vriendschappen zich niet alleen binnen de schoolcontext afspelen en dat alle kinderen (ongeacht beperking of geen beperking) de sociale context als overwegend positief ervaarden.

4.2 Beperkingen

Allereerst werd de respons van de kinderen gezien. Het werven van participerende kinderen verliep niet volgens het vooraf opgestelde plan. Een van de twee participerende scholen trok zich terug en door één school werd de interviewtijd verkort, omdat deze ervan overtuigd was dat de Pabo-student het interview met het kind zou uitvoeren. Dit zorgde ervoor dat de context waarin wij kinderen konden werven, beperkt werd. Uiteindelijk werden dus maar twee kinderen via deze weg geworven. Als gevolg hiervan was het noodzakelijk om zowel in het netwerk van de opdrachtgevers, als in het eigen netwerk naar kinderen te zoeken. Dit resulteerde in vijf kinderen in plaats van de gewenste zes.

Ten tweede was het oorspronkelijke plan om een week mee te lopen in de klas. Op deze manier konden de kinderen in contact komen en wennen aan de onderzoekers. Kinderen hebben over het algemeen een week nodig om vertrouwen op te bouwen (Bal, 2013).

Ten derde bleek uit de interviews dat de onderzoekers veel gebruik maakten van gesloten vragen. Hierdoor antwoordden de kinderen voornamelijk met 'ja' en 'nee'. Dit resulteerde tot weinig bruikbare citaten van de kinderen zelf, die gebruikt konden worden in de resultaten van het onderzoek.

Ten vierde werd tijdens ieder afgenomen interview, nieuwe informatie verkregen. Door het beperkte aantal kinderen vond geen verzadiging van nieuwe informatie plaats.

Ook werd tijdens het interview veel focus gelegd op de interesses van het kind. De opdracht luidde: maak foto's van aspecten die je leuk en minder leuk vindt. Hierdoor leverden meerdere delen van het interview geen meerwaarde op voor de onderzoeksvraag en werd het doorvragen naar participatie en belonging bemoeilijkt.

Verder hebben wij de methodologische kwaliteit door middel van member-checking niet kunnen waarborgen. De reden hiervoor lag voornamelijk bij de doelgroep. Volgens de cognitieve ontwikkelingstheorie van Piaget is het voor kinderen in deze ontwikkelingsfase niet mogelijk om gedachten en processen om te draaien, de redenering sluit niet geheel aan op logische argumenten (DeWolfe, 2013). Dit zorgt ervoor dat het kind niet in staat is om, op een later moment, het interview te controleren.

Tot slot hebben werden binnen dit afstudeeronderzoek de ervaringen in kaart gebracht vanuit één perspectief, namelijk kinderen. Om deze reden werd geen triangulatie toegepast. Echter wordt triangulatie wel toegepast binnen het internationale onderzoeksproject NordForsk. Zij onderzoeken passend onderwijs namelijk vanuit verschillende landen en bij meerdere doelgroepen. Deze informatie wordt vervolgens door NordForsk verzameld en vergeleken.

5 Conclusie

In dit kwalitatieve onderzoek werd gezocht naar een antwoord op de vraag: *'Hoe ervaren kinderen tussen de vijf en acht jaar oud, het erbij horen (belonging) en het meedoen (participatie), binnen het passend onderwijs?'*.

Verzadiging is binnen dit onderzoek niet opgetreden. De rijkheid van de data was echter van groter belang dan de kwantiteit van de data.

Uit de resultaten van de interviews met de kinderen bleek dat voornamelijk positieve ervaringen naar voren kwamen. Gesteld kan worden dat de volgende factoren positief bijdroegen aan het gevoel van erbij horen en meedoen: positieve sociale interactie binnen de klas, waardering voor school gerelateerde aspecten, ruimte voor invulling van interesses, eigen keuzes en een als positief ervaren van de fysieke schoolomgeving.

Toch werden ook enkele negatieve ervaringen benoemd. Bij meedoen en erbij horen kwam slechts één negatieve ervaring naar voren. Een kind benoemde dit als het zich niet thuis voelen in de klas. Verder bleken negatieve aspecten voort te komen uit de ervaring van exclusie en beperkingen in het meedoen, middelen en activiteiten.

Echter, wanneer sprake was van een negatieve ervaring, bleken de kinderen te beschikken over genoeg oplossingsstrategieën om hiermee om te gaan. Hierdoor werd het gevoel van erbij horen en meedoen positief beïnvloedt.

Op basis van de resultaten kan voorzichtig worden geconcludeerd dat de huidige uitgevoerde onderzoeken met betrekking tot het passend onderwijs overeenkomen met de bovengenoemde resultaten op sommige vlakken, zoals: een goede participatie (Koster, 2010), een positieve sociale omgeving (Pavri, 2001) en het niet limiteren van vriendschappen tot alleen de schoolomgeving (Cuckle, 2002).

De boodschap uit dit kwalitatieve onderzoek is dat meedoen en erbij horen, oftewel participatie en belonging, overwegend positief wordt ervaren door kinderen tussen de vijf en acht jaar binnen het passend onderwijs.

6 Aanbevelingen

Zoals eerder aangegeven zijn er enkele verbeterpunten. Er wordt geadviseerd om deze verbeterpunten toe te passen binnen een vervolgonderzoek. De volgende verbeterpunten worden aanbevolen:

- Zoals eerder beschreven was de participantengroep niet groot genoeg om verzadiging te bereiken. Het is van belang dat er in een vervolgonderzoek een groter tijdsbestek is en een bredere context om kinderen te verwerven. Dit kan bereikt worden door meer tijd en energie te investeren in een goede, duidelijke samenwerking met de nieuwste Pabo.
- Het is van belang dat de methode van dataverzameling en de interviewgide beter afgestemd worden op het beantwoorden van de onderzoeksvraag. In dit onderzoek is aan de kinderen gevraagd om foto's te maken van wat zij wel en niet leuk vinden op school. De focus lag dus op interesse. Door het maken van foto's meer te richten op de kernbegrippen *beloning* en *participatie* zal dit meer aansluiten bij de onderzoeksvraag. Bij nader inzien had ook de opzet van de interviewgide meer afgestemd kunnen worden op *beloning* en *participatie*. Dit kan gerealiseerd worden door meer vragen te formuleren die betrekking hebben op deze kernbegrippen.
- Bij de data-analyses van de interviews is het niet mogelijk om een ouder of leraar de member-check te laten uitvoeren, omdat dit de vertrouwelijkheid van de gegevens mogelijk kan beïnvloeden. Hierdoor is de betrouwbaarheid van het onderzoek niet optimaal gewaarborgd. Er wordt geadviseerd om in een vervolgonderzoek meer aandacht te besteden aan het waarborgen van de betrouwbaarheid.

Aanbevelingen praktijk

Doormiddel van de aanbevelingen wordt gepleit voor het aanbrengen van verbeteringen binnen het passend onderwijs. Ondanks dat uit de resultaten bleek dat de kinderen binnen dit onderzoek overwegend positief zijn, kwamen er ook negatieve ervaringen naar voren met betrekking op *participatie* en *beloning* binnen het passend onderwijs. Zoals in de inleiding werd benoemd, kan een ergotherapeut bijdragen aan het bevorderen van *participatie*. Het is mogelijk om een ergotherapeut in te zetten in de klas om *participatie* en *beloning* te bevorderen. Vanuit het ergotherapeutisch perspectief kan een ergotherapeut op verschillende gebieden inspringen. Ook bij het implementeren of het geven van adviezen of educatie met betrekking tot de technologische hulpmiddelen kan de ergotherapeut ondersteuning bieden.

7 Bijlagen

7.1 Bijlage 1: Toestemmingsverklaringen

Dit is een toestemmingsformulier voor ouders, verzorgers of voogd van de kinderen van de betreffende basisschool.

Ieders mening telt! Een onderzoek naar de ervaringen van uw kind in het onderwijs.

Ik ben gevraagd om toestemming te geven voor deelname van mijn kind aan dit onderzoek:

Naam kind: _____ Geboortedatum: __/__/__

- Ik heb de brochure voor de ouders gelezen. Ook kon ik vragen stellen via de contactgegevens die hierin stonden. Mijn vragen zijn voldoende beantwoord. Ik had genoeg tijd om te beslissen of ik wil dat mijn kind meedoet.
- Ik weet dat meedoen vrijwillig is. Ook weet ik dat ik op ieder moment kan beslissen dat mijn kind toch niet meedoet. Daarvoor hoef ik geen reden te geven.
- Ik geef toestemming voor het gebruik van de gegevens van mijn kind voor de beantwoording van de onderzoeksvraag in dit onderzoek.
- Ik geef toestemming voor het opnemen van het interview tussen de onderzoeksleden en mijn kind.
- Ik geef toestemming voor het gebruiken van de door mijn kind gemaakte foto's binnen het onderzoek.
- Ik ga ermee akkoord dat mijn kind meedoet aan dit onderzoek.

Naam ouder/voogd: _____ Datum: __/__/__

Handtekening: _____

Onderzoeksleden

Ik verklaar hierbij dat ik de bovengenoemde persoon/personen volledig hebt geïnformeerd over het genoemde onderzoek.

Als er tijdens het onderzoek informatie bekend wordt die toestemming van de ouder of voogd zou kunnen beïnvloeden, dan breng ik hem/haar daarvan tijdig op de hoogte.

Naam onderzoeker 1: _____

Handtekening: _____

Naam onderzoeker 2: _____

Handtekening: _____

Naam onderzoeker 3: _____

Handtekening: _____

Naam onderzoeker 4: _____

Handtekening: _____

De ouder/voogd krijgt een volledige informatiebrief mee, samen met een kopie van het getekende toestemmingsformulier.

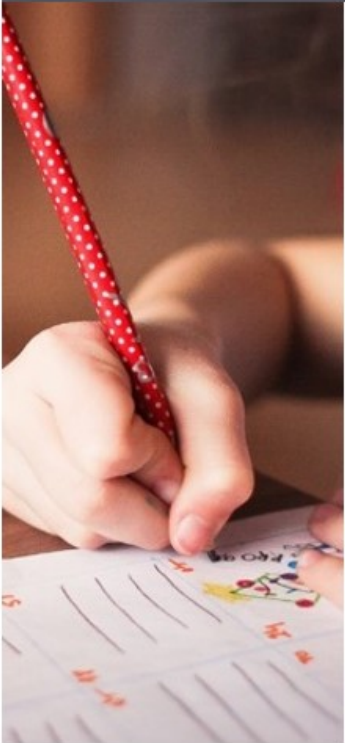
7.2 Bijlage 2: De informatiebrochure

Contactgegevens

Sanne Knops
Mieke Kunnen
Anna Horbach
Daniek Janssen
...
Afstuderenkinderen2019@gmail.com

IEDERS MENING TELT

Een onderzoek over de ervaringen van uw kind in het onderwijs.

Datum

Nog niet bekend

Tijd

Nog niet bekend

Locatie

Nog niet bekend

Hogeschool Zuyd
...
Afdeling ergotherapie
...
Sarah Meuser
sarah.meuser@zuyd.nl
...
Barbara Piskur
barbara.piskur@zuyd.nl
...

Zuyd Hogeschool **ZU
YD**

Wat gaan wij doen

Om het onderwijs te kunnen verbeteren is er meer kennis nodig over de ervaring van kinderen op school. Hierbij gaat het voornamelijk over:

- Hoe “lekker” voelt het kind zich op school

Binnen onze afstudeerscriptie gaan wij, voor een groot internationaal onderzoek, de meningen van kinderen over het erbij horen en het betrokken zijn in het onderwijs.

Hoe gaan wij dit doen

Over enkele weken zullen verschillende leden van de onderzoeksgroep enkele uren meelopen in de klas. Hierdoor kunnen de kinderen wennen aan ons.

Vervolgens zullen er in totaal 6 kinderen worden geïnterviewd door een lid van de onderzoeksgroep. Dit is geen “saai” interview waarbij het kind vragen moet beantwoorden maar een interview waarbij het kind foto's gaat maken van de leuke dingen én de minder leuke dingen op school. Vervolgens zal het kind met de interviewer deze foto's doorlopen en vertellen hoe hij/zij zich hierbij voelt.

Waarom

Sinds 2014 zijn alle basisscholen in Nederland verplicht om alle kinderen, met of zonder een speciale behoefte toe te laten tot het regulier onderwijs. Om het onderwijs te kunnen verbeteren moet duidelijk zijn hoe de kinderen het ‘nieuwe’ onderwijs ervaren. Daarom zullen wij ons voornamelijk focussen op hoe “lekker” het kind zich voelt op school.

Wat gebeurt er met de resultaten

De resultaten worden, anoniem, verwerkt in ons onderzoek. Uiteindelijk zal ons onderzoek deelnemen aan een groter onderzoek uitgevoerd door het Nordforsk, een internationale onderzoeksgroep die onderzoek doet naar inclusief (passend)onderwijs.

“Juf, wat voor werk doe jij eigenlijk?”

Wie zijn wij?

Wij zijn 4 studenten van de opleiding ergotherapie op Hogeschool Zuyd en wij voeren onze afstudeerscriptie uit binnen de basisschool van uw kind.

Uw kind als geïnterviewde?

Mag uw kind meehelpen aan dit onderzoek en geïnterviewd worden door één van de studenten? Teken dan alstublieft de bijgevoegde toestemmingsverklaring en geef deze mee aan uw kind naar school.

Geen zorgen, alle gezichten en namen worden onherkenbaar gemaakt.

7.3 Bijlage 3: De brief naar de directie

Afzender

Naam: Studenten Zuyd Hogeschool Opleiding Ergotherapie (Mieke Kunnen, Sanne Knops, Daniek Janssen en Anna Horbach)

Adres: Nieuw Eyckholt 300

Postcode en woonplaats: 6419 DJ Heerlen

E-mail: afstuderenkinderen2019@gmail.com

Telefoonnummer: 0621680490

Aan

Naam: directie scholen

Adres:

Postcode en plaats:

E-mail:

Woonplaats, datum:

Onderwerp: onderzoek naar meer kennis over de ervaringen van kinderen op school

Geachte heer of mevrouw,

Allereerst willen wij ons kort aan u voorstellen: Wij zijn vierdejaars studenten van de bacheloropleiding ergotherapie aan de Zuyd Hogeschool te Heerlen. Momenteel zijn wij bezig met onze afstudeerscriptie waarbij wij onderzoek doen naar de ervaring van het erbij horen en meedoen op school bij kinderen binnen het passend onderwijs. Door middel van een interview zullen wij de ervaring van kinderen tussen de 5 en 8 in kaart brengen.

Wij hopen vorm te kunnen geven aan ons onderzoek met medewerking van u, uw collega's en de kinderen van uw school.

Wat gaan wij doen?

Onze afstudeeropdracht is onderdeel van een internationaal onderzoek genaamd: NordForsk Children, gericht op passend onderwijs. In samenwerking met PABO studenten willen wij enkele uren meelopen binnen de klas, zodat de kinderen eerst aan ons kunnen wennen.

Omdat er momenteel weinig onderzoek is gedaan naar de ervaringen van kinderen, is het van groot belang dat we diverse ervaringen van kinderen kunnen verzamelen. Zo kan dit onderzoek een bijdrage leveren voor een betere en effectievere toekomst in het onderwijs.

In totaal worden minimaal zes kinderen geïnterviewd door de onderzoekers:

- Dit is geen 'saai' interview waarbij de kinderen alleen vragen moeten beantwoorden, maar een interview waarbij de kinderen participeren door zelf foto's te maken van leuke dingen en de minder leuke dingen op school.
- Het interview (inclusief het maken van de foto's) zal in totaal maximaal een uur duren en zal plaatsvinden binnen de school.
- De afstudeerleden zullen met de kinderen deze foto's maken, doornemen en bespreken.

Voor het betrekken van de kinderen in ons onderzoek zullen wij een toestemmingsformulier aan de ouders geven, die zij indien akkoord kunnen ondertekenen. Het onderzoek zal alleen worden uitgevoerd bij de kinderen waar een akkoord is.

Wat verwachten wij van u?

Wat wij heel belangrijk vinden is dat we in goed overleg samen met u kunnen werken en de kinderen op een gepaste manier kunnen betrekken bij ons onderzoek.

Graag willen wij u vragen of u aan dit onderzoek wilt meewerken? Gezien de korte periode van afstuderen zouden wij het erg op prijs stellen als u spoedig kunt antwoorden of we bij uw basisschool met ons onderzoek aan de slag mogen gaan.

Wij beantwoorden graag uw vragen mochten die er zijn en zoals eerder aangegeven kunt u ons bellen of uw reactie mailen naar: afstuderenkinderen2019@gmail.com

Alvast bedankt voor de moeite en tijd die U voor ons hebt genomen.

Met vriendelijke groet,

Studenten van Zuyd Hogeschool aan opleiding Ergotherapie te Heerlen

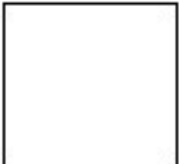
Mieke Kunnen, Sanne Knops, Anna Horbach en Daniek Jansen

7.4 Bijlage 4: De interviewguide

Centrale vragen	
Vragen die aan bod moeten komen	
<i>Hier zijn vragen die je een kind kunt stellen tijdens het foto interview. Stimuleer het vrij praten en de problemen waarover het kind wil praten. De vragen mogen gesteld worden wanneer het kind dit niet spontaan bespreekt.</i>	
Intro	• “Wat heb je gedaan vandaag?”
Persoonlijk	• “Hoe vind je het om naar school te gaan?” ▪ “Is er iets wat je het allerleukste vindt?” ▪ “Is er iets wat je het stomste vindt?” ○ “Had je vanmorgen zin om naar school te komen?” ▪ “Waarom wel/niet?” ▪ “Wat doe je als geen zin hebt om naar school te komen?” ○ “Wil je liever langer op school blijven of ga je liever snel naar huis?” ○ “Doe je mee in de klas?” ▪ Luister je goed naar de juffrouw/meester? ▪ Maak jij je opdrachten in de klas? ▪ Doe jij je best in de klas?
Relaties	• “Wil je me iets vertellen over je klas?” ○ “Hoeveel kinderen zijn er in je klas?” ▪ “Hoe vind je dat?” (Te veel, te weinig etc.) ○ “Met wie speel je in de klas?” ○ “Heb je vriendjes/vriendinnetjes op school?” ○ “Hoe heb je jouw vriendjes/vriendinnetjes leren kennen?” ○ “Wat vind je leuk aan je vriendjes/vriendinnetjes?” ○ “Wat vind je fijn aan vriendjes zijn?” ○ “Zijn alle kinderen in de klas jouw vriendjes/vriendinnetjes?” ○ “Wat heb jij gemeen met de andere kinderen?” ○ “Mogen alle kinderen meespelen?” ▪ “Met jou of in het algemeen?” ○ “Wie bepaald dingen in de klas?” ○ “Zijn er dingen die jij zelf mag kiezen in de klas?” ▪ “Wat mag jij kiezen?” ▪ “Naar wie ga je toe?” ○ “Ben je wel eens boos of verdrietig?” ▪ “Wat doe je dan?” ▪ “Naar wie ga je toe?” ○ “Wat doe je als je iets niet leuk vindt?” ○ “Wat vind je van de juffrouw/meester?” ○ “Voel je je thuis in de klas?” → Eventueel andere benaming: voel jij je fijn in de klas of voel jij je op je gemak
Context	• “Welke ruimte is belangrijk voor jou?” ▪ “Waarom?” (Eventueel anders formuleren) ○ “Welke ruimte vind jij het leukste?” ▪ “Wat vind je zo leuk aan deze ruimte?” ○ “Wat vind je leuk om mee te spelen?” ○ “Kun je gebruik maken van alle plekken en spullen op school?” ○ “Is iets niet op school, wat je wel graag zou willen hebben?” ○ “Mag jij je eigen spullen meebrengen in de klas?” ▪ “Wat vind je daarvan?” ○ “Ga je met school nog naar andere plaatsen buiten het schoolgebouw?” (Schoolzwemmen/gymmen) ▪ Zo ja, waarnaartoe? Waarvoor?
Afsluiting	• “Wat voor punt zou je geven aan je school?”

7.5 Bijlage 5: Pictogrammen

7.5.1 Pictogrammen jongen

1.						
2.						
3.						
4.						

7.5.2 Pictogrammen meisje

1.						
2.						
3.						
4.						

7.6 Bijlage 6: Voorbeeld codering

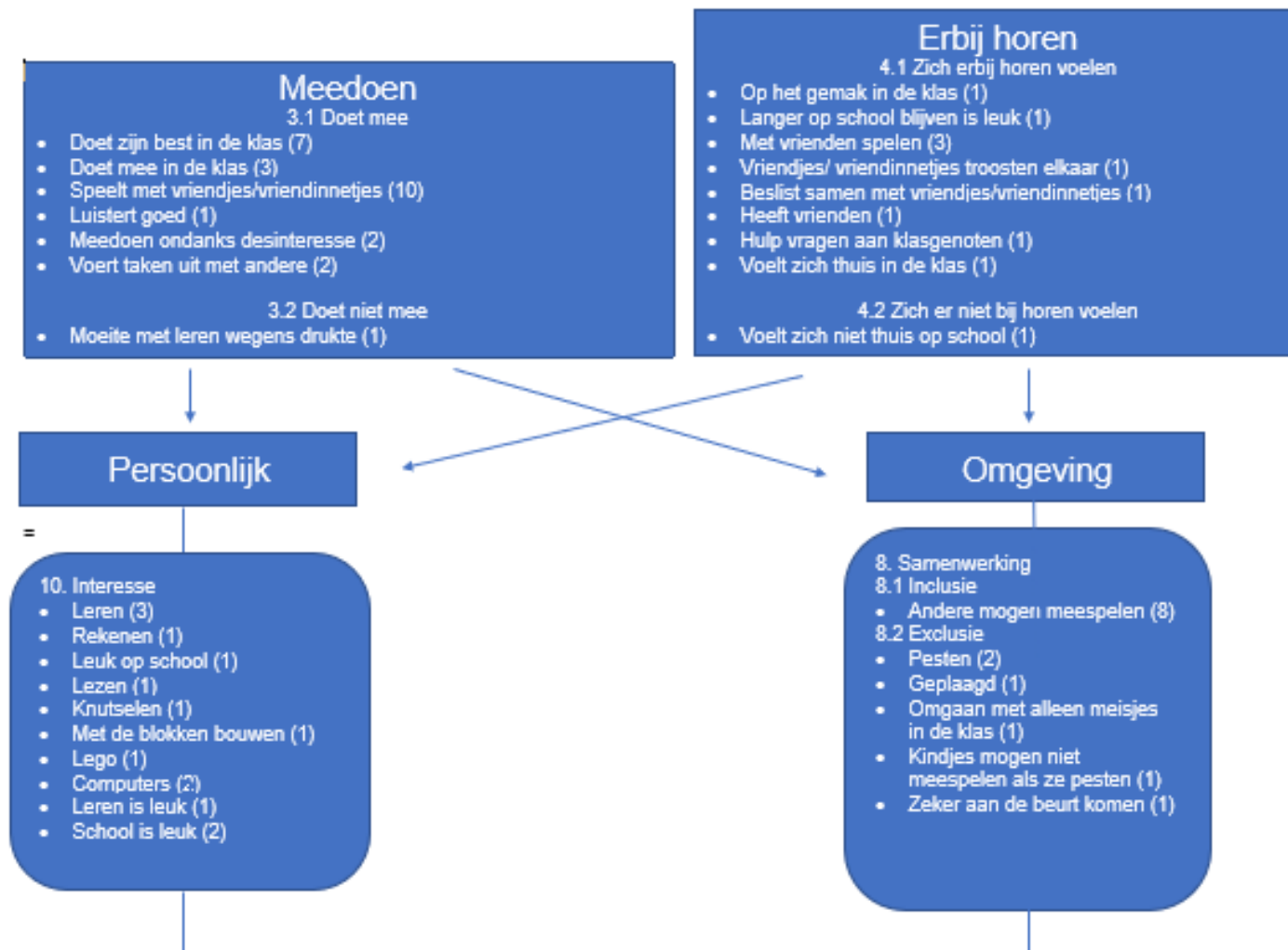
Getranscribeerd fragment	Open codering	Axiale codering
IV: "En zijn er nog dingetjes die je ni... helemaal niet leuk vindt?" GV: "Uhm... als ik... als ik buiten speel doet iemand mij slaan, dat vind ik niet zo leuk." IV: "Dat iemand jou slaat... gebeurt dat wel eens?" GV: "Ja, die zit iemand daar, daar zit hij terug, daar zit hij alleen." IV: "Ojee, dat is wel vervelend, dat vind je niet zo fijn." GV: "Nee." IV: "En wat doe je dan, als hij... als hij naar je toe komt en hij slaat jou." GV: "Ga ik gewoon zeggen, ga ik gewoon zeggen: "Stop, hou op!". En als hij niet gaat stoppen, ga ik gewoon tegen de juffrouw zeggen." IV: "Ja en hoe... wat... hoe voel je je daarbij als hij jou doet pesten een beetje eigenlijk." GV: "Niet zo leuk... en... vind ik gewoon... vind ik gewoon niet zo leuk van hem. En dan zeg ik gewoon: "Stoppen nou." IV: "Ja." GV: "Als het... als ik het vijf keer zeg, of twee keer, dan ga ik gewoon naar de juffrouw toe." IV: "Ja, dus als hij niet stopt. Als jij zegt "Stop!", dan ga je naar de juffrouw toe. En doet de juffrouw jou dan helpen?"	Vindt het niet leuk als ze buiten speelt en iemand slaat haar. Als iemand haar slaat dan zegt ze stop hou op. Als dat niet werkt zegt ze het tegen de juffrouw.	2.2 Sociale schoolomgeving negatief. 7. Oplossingsstrategieën.

GV: "Ja en dat is het van ja nu heb je straf." IV: "En vind je dat fijn dat de juffrouw jou doet helpen?" GV: "Ja..."	Vindt het fijn als de juffrouw doet helpen.	2.1 Schoolomgeving positief

7.7 Bijlage 7: Axiale codes

1. Fysieke omgeving
  - 1.1 Fysieke schoolomgeving positief
  - 1.2 Fysieke schoolomgeving negatief
  - 1.3 Fysieke thuisomgeving positief
  - 1.4 Fysieke thuisomgeving negatief
2. Sociale omgeving
  - 2.1 Sociale schoolomgeving positief
  - 2.2 Sociale schoolomgeving negatief
  - 2.3 Sociale thuisomgeving positief
  - 2.4 Sociale thuisomgeving negatief
3. Meedoen
  - 3.1 Doet mee
  - 3.2 Doet niet mee
4. Erbij horen
  - 4.1 Zich erbij horen voelen
  - 4.2 Zich er niet bij horen voelen
5. Beperkingen
  - 5.1 Beperkingen in meedoen
  - 5.2 Beperkingen in middelen
  - 5.3 Beperkingen in activiteiten
6. Oplossingsstrategieën
7. Exclusie
  - 7.1 Inclusie
  - 7.2 Exclusie
8. Motivatie
  - 8.1 Motivatie door interesse
  - 8.2 Motivatie door middelen
  - 8.3 Motivatie i.v.m. consequenties
  - 8.4 Motivatie door beloning
  - 8.5 Motivatie door activiteiten
  - 8.6 Geen motivatie door interesse
  - 8.7 Geen motivatie door middelen
  - 8.8 Geen motivatie i.v.m. consequenties
  - 8.9 Geen motivatie door beloning
  - 8.10 Geen motivatie door activiteiten
9. Interesse

7.8 Bijlage 8: Boomdiagram

9. Motivatie

9.1 Motivatie door interesse

- School is leuk (3)

9.3 Motivatie i.v.m. consequenties

- Gaat toch naar school (2)
- Wilt geen straf (1)
- Verplichting juffrouw (1)

9.5 Motivatie door activiteiten

- Wilt leren lezen (1)
- Leren is leuk (1)
- Afhankelijk van activiteiten (1)

9.6 Geen motivatie door interesse

- Liever thuis spelen (1)

9.10 Geen motivatie door activiteiten

- Jongens activiteiten niet leuk (2)
- Lang opletten (1)
- Stomme activiteiten (1)
- Saaie activiteiten (1)
- Lastig om stil te zitten (1)

2. Sociale omgeving:

2.1 Sociale schoolomgeving positief

- Juf is leuk/lief (6)
- Juf kan goed uitleggen (1)
- Vriendjes leren kennen (1)
- Vriendjes helpen goed (2)
- Hoeveelheid kinderen in de klas is fijn (1)
- Afspreken met kindjes (1)
- Spelen met vrienden (16)
- Leuk in de klas (4)
- Andere mogen meespelen (2)
- Met vriendjes in een ander lokaal zitten (1)
- Fijn als het stil is (1)
- Juf helpt goed (5)
- Vrienden/vriendinnen helpen (3)
- Schoolwerk doen met vriendjes (1)
- Mag meespelen met andere kinderen (1)

2.2 Sociale schoolomgeving negatief

- Druk in de klas (8)
- Plagen (2)
- Vriendje is beter in activiteit (1)
- Ongemak (2)
- Pesten (5)
- Jongens niet leuk (2)

2.3 Sociale thuisomgeving positief

- Speelt thuis met vriendjes (2)

7. Oplossingsstrategieën

- Doen alsof er niks is (1)
- Hulp vragen/praten met de juffrouw (16)
- Iets anders doen, als iets niet beschikbaar is (1)
- Gewoon door proberen te gaan (1)
- Terugslaan bij geslagen worden (1)
- Weglopen van onprettige omstandigheden (1)
- Grenzen aangeven (4)
- Hulp vragen/praten met vriendjes/vriendinnetjes (1)
- Een andere ruimte opzoeken (2)

6. Beperking

6.1 Beperkingen in meedoen

- Klasgenoten helpen niet (1)
- Moeite met leren door drukte (1)

1. Fysieke omgeving

1.1 Fysieke schoolomgeving positief

- Rustig plek belangrijk (2)
- Plek om te lezen (2)
- Slingers in de klas (1)
- Vindt het leuk in de klas (2)
- Mist niks in de klas (1)
- Moodboard is groot (1)
- Schoolplein (buiten) (5)
- Computer (2)
- Zit vooraan in de klas (1)
- Graag naar de bibliotheek (1)
- Eigen plaats (1)
- Vindt het leuk op school (1)
- Lego (1)

1.3 Fysieke thuisomgeving positief

- Het liefst zo snel mogelijk naar huis (1)

6. Beperking

6.2 Beperkingen in middelen

- Mist technische middelen (2)
- Kan niet alle spullen gebruiken (3)
- Thuis meer speelgoed (1)

6.3 Beperkingen in activiteiten

- Vindt puzzelen niet leuk omdat hij er niet goed in is (1)

7.9 Bijlage 9: Letts en Law lijst

Critical Review Form - Qualitative Studies (Version 2.0)

© Letts, L., Wilkins, S., Law, M., Stewart, D., Bosch, J., & Westmorland, M., 2007
McMaster University

CITATION:

Ervaring is kennis. Een kwalitatieve studie over de ervaringen van kinderen met erbij horen en meedoen in het passend onderwijs.

	Comments
STUDY PURPOSE: Was the purpose and/or research question stated clearly? ☒ yes ☐ no	Outline the purpose of the study and/or research question. "Hoe ervaren kinderen tussen de vijf en acht jaar oud, het erbij horen (beloning) en het meedoen (participatie), binnen het passend onderwijs?"
LITERATURE: Was relevant background literature reviewed? ☒ yes ☐ no	Describe the justification of the need for this study. Was it clear and compelling? Passend onderwijs is nog niet optimaal geïmplementeerd. Ook is weinig tot niets bekend over de ervaringen van kinderen met het passend onderwijs. Om passend onderwijs in de toekomst te verbeteren is het van belang dat de ervaringen van kinderen hiermee in kaart wordt gebracht.
	How does the study apply to your practice and/or to your research question? Is it worth continuing this review? ¹ Ergotherapie komt steeds meer terug in het passend onderwijs. Een leerkracht en ergotherapeut werken samen om participatie van het kind in de klas te vergroten.
STUDY DESIGN: What was the design? ☐ phenomenology ☐ ethnography ☐ grounded theory ☐ participatory action research ☒ other beschrijvend fenomenologisch	Was the design appropriate for the study question? (i.e., rationale) Explain. Het design past bij de onderzoeksvraag. Binnen dit onderzoek wat de ervaringen van kinderen met het passend onderwijs zijn. Er wordt gekeken wat zich op een bepaald gebied voordoet, maar niet gestreefd naar de ontwikkeling van een theorie of het formuleren van een hypothese.

¹ When doing critical reviews, there are strategic points in the process at which you may decide the research is not applicable to your practice and question. You may decide then that it is not worthwhile to continue with the review.

Was a theoretical perspective identified? ☒ yes ☐ no	Describe the theoretical or philosophical perspective for this study e.g., researcher's perspective. In het theoretisch kader staat het theoretisch perspectief beschreven.
Method(s) used: ☐ participant observation ☒ interviews ☐ document review ☐ focus groups ☐ other _____	Describe the method(s) used to answer the research question. Are the methods congruent with the philosophical underpinnings and purpose? Er heeft een interview plaats gevonden aan de hand van foto's. Dit past bij het doel van dit onderzoek, omdat de ervaringen van het 'jonge' kind op deze manier geïnventariseerd kunnen worden.
SAMPLING: Was the process of purposeful selection described? ☒ yes ☐ no	Describe sampling methods used. Was the sampling method appropriate to the study purpose or research question? Er is gebruik gemaakt van een gemakssteekproef. De kinderen zijn geselecteerd op basis van praktische beschikbaarheid. De ouders van de kinderen diende een toestemmingsverklaring te tekenen, voordat het kind in het onderzoek mocht participeren.
Was sampling done until redundancy in data was reached? ☐ yes ☒ no ☐ not addressed	Are the participants described in adequate detail? How is the sample applicable to your practice or research question? Is it worth continuing? De participanten zijn zo gedetailleerd mogelijk beschreven, zonder de anonimiteit in gevaar te brengen. De participanten komen overeen met de doelgroep in de onderzoeksvraag.
Was informed consent obtained? ☒ yes ☐ no ☐ not addressed	De internationale organisatie NordForsk heeft toestemming gekregen van de ethische commissie. De ouders hebben ter informatie een brochure gekregen.
DATA COLLECTION: Descriptive Clarity Clear & complete description of site: ☒ yes ☐ no participants: ☒ yes ☐ no Role of researcher & relationship with participants: ☒ yes ☐ no Identification of assumptions and biases of researcher: ☒ yes ☐ no	Describe the context of the study. Was it sufficient for understanding of the "whole" picture? De setting van de interviews was binnen de scholen van de kinderen. Het heeft plaats gevonden op drie verschillende scholen. Het afnemen van de interviews gebeurde tijdens het maken van de foto's rondom de school en in de gang. What was missing and how does that influence your understanding of the research? Er mist geen informatie.

2 Throughout the form, "no" means the authors explicitly state reasons for not doing it; "not addressed" should be ticked if there is no mention of the issue.

Procedural Rigour Procedural rigor was used in data collection strategies? ☒ yes ☐ no ☐ not addressed	Do the researchers provide adequate information about data collection procedures e.g., gaining access to the site, field notes, training data gatherers? Describe any flexibility in the design & data collection methods. <i>De dataverzameling wordt duidelijk omschreven. Dit heeft plaats gevonden aan de hand van interviews, doormiddel van foto's</i>
DATA ANALYSES: Analytical Rigour Data analyses were inductive? ☒ yes ☐ no ☐ not addressed Findings were consistent with & reflective of data? ☒ yes ☐ no	Describe method(s) of data analysis. Were the methods appropriate? What were the findings? <i>De data-analyse heeft plaats gevonden aan de hand Conventional Content Analysis.</i> <i>Bevindingen uit het onderzoek waren vooral positieve ervaringen. Factoren die bijdragen aan erbij horen en meedoen zijn positieve sociale interactie, waardering voor school, etc. Negatieve aspecten komen onder andere voort uit exclusie en beperkingen. Kinderen beschikte echter over oplossingsstrategieën.</i>
Auditability Decision trail developed? ☒ yes ☐ no ☐ not addressed Process of analyzing the data was described adequately? ☒ yes ☐ no ☐ not addressed	Describe the decisions of the researcher re: transformation of data to codes/themes. Outline the rationale given for development of themes. <i>De thema's zijn voortgekomen uit de getranscribeerde interviews en vervolgens geïnventariseerd in een boomdiagram. De meest opmerkelijke resultaten met betrekking tot de onderzoeksvraag zijn beschreven</i>
Theoretical Connections Did a meaningful picture of the phenomenon under study emerge? ☒ yes ☐ no	How were concepts under study clarified & refined, and relationships made clear? Describe any conceptual frameworks that emerged. <i>De concepten zijn duidelijk gemaakt doormiddel van de boomdiagram. Deze is opgesteld aan de hand van de open- en axiale codes.</i> <i>Binnen de resultaten worden de gevonden aspecten gelinkt aan relevante over passend onderwijs</i>

OVERALL RIGOUR Was there evidence of the four components of trustworthiness? Credibility ☐ yes ☒ no Transferability ☒ yes ☐ no Dependability ☒ yes ☐ no Confirmability ☒ yes ☐ no	For each of the components of trustworthiness, identify what the researcher used to ensure each. Credibility: geen triangulatie binnen dit onderzoek. Transferability: thick description Dependability: onderzoeksfases en acties volledig gedocumenteerd Confirmability: audit trail What meaning and relevance does this study have for your practice or research question? Dit onderzoek geeft meer inzicht in de ervaringen van kinderen tussen de vijf en acht jaar met het passend onderwijs.
CONCLUSIONS & IMPLICATIONS Conclusions were appropriate given the study findings? ☒ yes ☐ no The findings contributed to theory development & future OT practice/ research? ☐ yes ☒ no	What did the study conclude? What were the implications of the findings for occupational therapy (practice & research)? What were the main limitations in the study? Het doel van het onderzoek was niet om een theorie te vormen. Het kan wel bijdragen aan het ontwikkelen van een theorie / het verbeteren van passend onderwijs.

8 Bibliografie

- Baarda, B. e. (2018, Mei 7). Basisboek Kwalitatief Onderzoek. In E. B. B. Baarda, *Basisboek Kwalitatief Onderzoek* (p. 38). Groningen/Utrecht: Noordhoff uitgevers. Opgehaald van <https://www.ensie.nl>: <https://www.ensie.nl/betekenis/beschrijvend-onderzoek?q=Beschrijvend+onderzoek>
- Bal, I. (2013). *Communicatie en organisatie voor de onderwijsassistent*. Nederland: Edu'Actief.
- Barriage, S. (2018, January 26). Task-centered activities as an approach to data collection in research with children and youth. New Brunswick, New Jersey, United States.
- Coalitie voor inclusie. (2018, September 13). *Inclusie, wat is dat?* Opgehaald van <https://coalitievoorinclusie.nl>: <https://coalitievoorinclusie.nl/informatie-over-inclusie/wat-is-inclusie/>
- Complete Dissertation. (2019, mei 30). *What is confirmability in qualitative research and how do we establish it?* Opgehaald van www.statisticssolutions.com: <https://www.statisticssolutions.com/what-is-confirmability-in-qualitative-research-and-how-do-we-establish-it/>
- Cuckle, P. &. (2002). Social relationships and friends among young people with Down's syndrome in secondary schools. *British Journal of Special Education*, 29, 66-71.
- De minister van Volksgezondheid, W. e. (1998). *Artikel 6, lid 1*. 's-Gravenhage: De overheid.
- Delfos, M. F. (2016). *Communiceren met kinderen en jeugdigen 2 - Ik heb ook wat te vertellen*. Amsterdam: SWP Uitgeverij B.V.
- DeWolfe, E. T. (2013). Jean Piaget's theory of cognitive development. *Salem Press Encyclopedia Of Health*.
- Eriksson, L. e. (2007, June 1). Participation in Everyday School Activities. *Springer*, 18.
- Ethical Research Involving Children . (2013). Privacy and confidentiality.
- Fargas-Malet, M. e. (2010, Mei). Research with children: methodological issues and innovative techniques. *journal of early childhood research*, 175-192.
- Feijt, A. (2017, Juni 12). *kwalitatief onderzoek, hoeveel interviews heb je nodig?* Opgehaald van <https://www.rcompany.nl>: <https://www.rcompany.nl/kwalitatief-onderzoek-hoeveel-interviews-heb-je-nodig/>
- Flanagan, S. e. (2017, February 13). An exploration of the data collection methods utilised with children, teenagers and young people (CTYPs). Birmingham, West Midlands, United Kingdom.
- Goodenow, C. (1993). Classroom belonging among early adolescent students: Relationships to motivation and achievement. *Journal of Early Adolescence*, 21-43.
- Graham, A. P. (2013). Ethical research involving children: putting evidence into practice. *Family Matters*, 23-28.
- Hees, A. (2011). De invloed van de schoolomgeving op ontwikkeling van kinderen. *Ergoscoop*, 1.
- Hsieh, H. S. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Research*, 1279 - 1281.
- Imms, C. e. (2015). 'Participation': a systematic review of language, definitions, and constructs used in intervention research with children with disabilities. *Developmental Medicine & Child Neurology*, 11.
- Kanagasabai, P. e. (2017, August 4). A child-centered method of interviewing children with movement impairments. Dunedin, Zuidereiland, New Zealand.
- Kondracki, N. W. (2002). Content analysis: Review of methods and their applications in. *Journal of Nutrition Education and Behavior*, 224-230.
- Koster, M. e. (2010). Social Participation of Students with Special Needs in Regular Primary Education in the Netherlands. *International Journal of Disability, Development and Education*, 59-75.
- Letts, L. e. (2007, Januari 1). Critical Review Form - Qualitative Studies (Version 2.0). Hamilton, Ontario, Canada.

- Maastricht University. (2019, mei 30). *Maastricht University*. Opgehaald van www.maastrichtuniversity.nl:
<https://www.maastrichtuniversity.nl/nl/onderzoek/integriteit-ethiek/ethische-toetsing>
- Manen, M. v. (2016, mei 18). *Fenomenologie: een kwalitatieve stroming met een verscheidenheid aan tradities*. Opgehaald van <https://www.tijdschriftkwalon.nl> :
https://www.tijdschriftkwalon.nl/inhoud/tijdschrift_artikel/KW-10-1-7/Fenomenologie-een-kwalitatieve-stroming-met-een-verscheidenheid-aan-tradities
- Moser, A. K. (2018, Maart 20). Series: Practical guidance to qualitative research. *European journal of general practice*, Part 1-4.
- Noordhof. (2017). *Wat is een interview?* Groningen: Noordhof Uitgevers.
- Pavri, S. &.-A. (2000). Loneliness and students with learning disabilities in inclusive classrooms: Self-perceptions, coping strategies and preferred interventions. *Learning Disabilities Research and Practice*, 15, 22-33.
- Pavri, S. &.-A. (2001). Social support in inclusive schools: Student and teacher perspectives. *Exceptional Children*, 67, 391-411.
- Peers, C. (2018). The meanings of belonging: Revisiting the theory of 'belonging, being and becoming' in the Australian Early Years Learning framework. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 3.
- Peers, C. (2018). The meanings of belonging: revisiting the theory of 'belonging, being and becoming' in the Australian early years learning framework. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 3.
- Pivik, J. M. (2002). Barriers and Facilitators to Inclusive Education. *Exceptional Children*, 98-99.
- Rijksoverheid . (2019, maart 29). *Passend onderwijs*. Opgehaald van www.rijksoverheid.nl:
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs>
- Rijksoverheid. (2015). *Passend onderwijs - Achtste voortgangsrapportage december 2015*. Den Haag: Rijksoverheid.
- Rijksoverheid. (2019, Februari 22). *Verantwoordelijkheid van scholen in passend onderwijs*. Opgehaald van Verantwoordelijkheid van scholen in passend onderwijs:
www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passendonderwijs/verantwoordelijkheid-scholen-passend-onderwijs
- Roffey, S. (2013). Inclusive and exclusive belonging - the impact on individual and community well-being. *The British Psychological Society*, 47.
- Scholl, N. O. (2014, Mei). *De essentie van kwalitatief onderzoek*. Amsterdam: MOA: Center for information Based Decision Making & Marketing Research.
- Slee, R. ,. (2011). Excluding the included: A reconsideration of inclusive education. *International Studies in Sociology of Education*, 177.
- Tubbing, L. (2014, Augustus 16). *Steekproef bepalen*. Opgehaald van <https://deafstudeerconsultant.nl>:
<https://deafstudeerconsultant.nl/afstudeertips/onderzoeksmethoden/steekproef-bepalen/>
- Unicef. (2017). *Inclusive education: understanding article 24 of the convention on the rights of persons with disabilities*. New York: Unicef.
- United Nations. (2007). *Article 24 - education*. New York: United Nations.
- Veldea, v. d. (2010). *Perceived participations: experiences from persons with spinal cord injury in the transition period from hospital to home*. Santiago: Department of Sociology.
- Wilcock, A. A. (2002, February 26). 'Doing, Being, Becoming and Belonging.'. Normanville, South Australia, Australia. Opgehaald van <http://www.otireland.ie>:
<http://www.otireland.ie/Participation.html>
- Willcock, A. A. (2015). An Occupational Perspective of Health. In C. H. A. Willcock, *An Occupational Perspective of Health* (p. 272). United States of America: SLACK incorporated.
- World Federation Occupational Therapy. (2019, Arpil 08). *About Occupational Therapy*. Opgehaald van <https://www.wfot.org>: <https://www.wfot.org/about-occupational-therapy>
- Yuval-Davis. (2006). Belonging and the politics of belonging. *Patterns of prejudice*, 199.